

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. บริบทโรงเรียนอนุบาลอจจรา
2. การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบ
 - 2.1 ทฤษฎีและความหมายของการเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบ
 - 2.2 ประเภทของวินัยและความรับผิดชอบ
 - 2.3 ความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ
 - 2.4 แนวทางการสร้างวินัย และความรับผิดชอบ
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
 - 3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
 - 3.2 แนวทางและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทโรงเรียนอนุบาลอจจรา

1.1 ประวัติโรงเรียนอนุบาลอจจรา

โรงเรียนอนุบาลอจจรา ได้รับใบอนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียนเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2547 โดย ผู้รับใบอนุญาตคือ นายสุรพงศ์ อินทรสถาพร ผู้อำนวยการโรงเรียนคือ นางทิพวรรณ อินทรสถาพร ณ เลขที่ 19 / 1 – 2 ม.10 ตำบลสูงเนิน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภายใต้การดูแลของของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๔ เปิดทำการสอนในระดับอนุบาลปีที่ 1-3 ปี ทำการสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2548 มีนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียน อนุบาลปีที่ 2 และอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 1 ห้องเรียน มีอาคารเรียน 1 หลัง คือ อาคารอจจรา พ.ศ.2547 และมีโรงอาหารอนุบาล

พ.ศ. 2550 ได้ขออนุญาตเปิดทำการสอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน ในปีนี้เป็นปีที่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นแรก

นางทิพวรรณ อินทรสถาพร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลอจจรา ได้เห็นความสำคัญของการปลูกฝัง วัฒนธรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในวัยเด็ก เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและจิตสำนึก

ในการห่างไกลจากอบายมุขทั้งหลาย จึงจัดตั้งชมรมทูปิ่นมเบอร์วัน โดยชมรมได้เป็นเครือข่ายชมรมทูปิ่นมเบอร์วันโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย เพื่อน้อมนำแนวคิด ยุทธศาสตร์ในพระดำริของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นต้นแบบในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของชมรม

พ.ศ. 2551 ได้ขออนุญาตเปิดทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ห้องเรียน และสร้างอาคารเรียนแม่ฟ้าสมุทร บริเวณฝ่ายอนุบาล

ชมรมทูปิ่นมเบอร์วัน ชมรมในเครือข่ายโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย ร่วมจัดนิทรรศการแสดงผลงานต่อต้านยาเสพติด รับเสด็จ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จเปิดศูนย์เพื่อนใจทูปิ่นมเบอร์วันโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย ในวันอังคารที่ 15 กรกฎาคม 2551 ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย

พ.ศ. 2552 ได้ขออนุญาตเปิดทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และขยายบริเวณโรงเรียนจัดตั้งเป็นฝ่ายประถมศึกษา แยกจากฝ่ายอนุบาล สร้างอาคารเรียนประถมศึกษาจำนวน 8 ห้องเรียน

พ.ศ. 2553 ได้ขออนุญาตเปิดทำการสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จัดสร้างห้องเรียนคอมพิวเตอร์

พ.ศ. 2554 จัดสร้างห้องเรียนประกอบ ห้องปฏิบัติการศิลปะ ห้องปฏิบัติการหุ่นยนต์ ห้องสมุด ห้องพยาบาล

พ.ศ. 2555 จัดงานฉลอง 9 ปีก้าวผ่านทศวรรษที่ 1 สู่ทศวรรษที่ 2 อย่างมีคุณภาพ สร้างอาคาร 9 ปี พ.ศ. 2555 ห้องประชุม โรงอาหารประถมศึกษา และอาคารอเนกประสงค์ (หลังคาแดง)

ปัจจุบัน โรงเรียนอนุบาลอจจรา เปิดทำการสอนในระดับอนุบาล-ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สอนโดยคณะครูผู้มีประสบการณ์และมีคุณภาพกว่า 30 ปี จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เน้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำจัดการเรียนรู้ควบคู่กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี คนเก่งและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.2 สภาพชุมชนของสังคม

สภาพชุมชนบริเวณโดยรอบของโรงเรียนอนุบาลอจจรา มีลักษณะเป็นหมู่บ้านอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 20 เมตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย นับถือศาสนาพุทธ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นที่รู้จัก โดยทั่วไป ได้แก่ ประเพณีกินเขาค้า และทำบุญตักบาตร ฟังธรรมที่วัด ในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และอื่น ๆ เป็นประเพณีที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมา

ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับ ประถมศึกษา และปริญญาตรีประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 80.20 และอาชีพค้าขายคิดเป็น ร้อยละ 11.80 นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100

โรงเรียนอนุบาลอจจรา มีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้ตามสภาพจริงได้เป็นอย่างดี โรงเรียนได้มีการประสานงานและร่วมมือกับ

องค์กรภายนอกต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ให้กับนักเรียน

โอกาสของโรงเรียนอนุบาลอัจฉรา โรงเรียนอนุบาลอัจฉรา อยู่ใกล้โรงพยาบาลสูงเนิน ซึ่งมีความสะดวกเมื่อนักเรียนไม่สบาย และได้รับความอนุเคราะห์ในเรื่องข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยโดยตลอด มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เป็นประจำ และโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนด้วยดี ได้รับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐ และเอกชนเป็นอย่างดี ในด้านการจัดกิจกรรม และการจัดการเรียนการสอน

ข้อจำกัดของโรงเรียนอนุบาลอัจฉรา เนื่องด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนบริเวณโดยรอบโรงเรียนอนุบาลอัจฉรา มีสภาพคล่องทางการเงินในระดับปานกลาง เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ได้แก่ พนักงานโรงงานอุตสาหกรรม วิศวกรโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 80.20 และประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 11.80 มีรายได้เฉลี่ย เดือนละ 8,200 บาท รายได้ของประชากรต่อปีต่ำกว่า 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.07 ผู้ปกครองส่วนใหญ่ทำงานต่างจังหวัด นักเรียนจึงอาศัยอยู่กับญาติ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ทำให้ไม่ได้รับความอบอุ่น ขาดการอบรมเรื่องระเบียบวินัยอย่างเหมาะสม เนื่องจากบุคคลที่นักเรียนอาศัยอยู่ด้วยเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จึงไม่สามารถดูแลนักเรียนได้ครบถ้วนในทุกๆ ด้าน อันเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้นักเรียนหย่อนวินัย

1.3 วิสัยทัศน์โรงเรียนอนุบาลอัจฉรา

ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี คนเก่ง มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ สามารถดำรงชีวิตอยู่สังคมได้อย่างมีความสุข ภายใต้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการบริหารงานอย่างมีส่วนร่วม

1.4 พันธกิจ

- 1.4.1 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีพัฒนาการครบถ้วน
- 1.4.2 ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมและควมมีระเบียบวินัย
- 1.4.3 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.5 เป้าหมาย

- 1.5.1 นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการทุกด้านเหมาะสมตามวัย
- 1.5.2 นักเรียนทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรม และมีระเบียบวินัยที่ดีสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

- 1.5.3 บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.6 อัตลักษณ์

“ไหว้สวย รวยศิลป์”

1.7 ปรัชญาโรงเรียนอนุบาลอัจฉรา

วินัยดี มีความสุข กิจกรรมสนุก สุขภาพแข็งแรง

1.8 คำขวัญโรงเรียนอนุบาลอัจฉรา มีวินัย ใฝ่ความรู้ สูโลกกว้าง

1.9 เอกลักษณ์ โรงเรียนส่งเสริมการเรียนรู้ “ศิลปะ” เพราะศิลปะเสริมสร้างความคิด และจินตนาการ

2. การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบ

2.1 ทฤษฎีและความหมายของการเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบ

2.1.1 ความหมายของวินัยในตนเอง

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและการศึกษาได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง ดังนี้

English and English (1968) กล่าวว่า วินัยในตนเองเป็นลักษณะของการนำตนเอง การควบคุมโดยอาศัยแรงจูงใจที่สัมพันธ์กับอุดมคติที่บุคคลสร้างขึ้นสำหรับตนเอง หรือเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามความตั้งใจ

Good (1959) กล่าวว่า วินัยในตนเองหมายถึง การบังคับ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลโดยอำนาจภายในของบุคคล และเป็นอำนาจอันเกิดจากการเรียนรู้หรือการยอมรับในคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมของตนเองได้

Vincent (1961) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลไม่กระทำการใดๆ อันเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากต่อตนเองในอนาคต หรือการไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวและสิทธิของบุคคลอื่น รวมทั้งหมายถึงการที่บุคคลกระทำการที่ไม่อยากทำ แต่การกระทำนั้นช่วยให้ความต้องการและสิทธิของบุคคลอื่นได้รับการตอบสนอง หรือกระทำการอันเป็นผลให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จในอนาคต

Grusec & Goodnow (1994) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การควบคุมพฤติกรรมที่เกิดจากปัจจัยภายในของบุคคล ความรับผิดชอบในการกระทำ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การยับยั้งพฤติกรรมทางสังคมอันไม่เหมาะสม รู้ว่าพฤติกรรมอะไรถูกและไม่ถูกต้อง และกระทำพฤติกรรมอันเป็นที่ยอมรับของสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2549) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะให้รางวัลแก่ตนเองเมื่อกระทำความดี หรือลงโทษตนเองเมื่อกระทำชั่ว เป็นความสามารถในการควบคุมตนเองหรือการยับยั้งเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งได้เรียกชื่อต่างๆ กันไป ได้แก่ มโนธรรมหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (Conscience) พลังอีโก้ (ego strength) การควบคุมของอีโก้ (ego control) การควบคุมตนเอง (self-control) การจัดระเบียบตนเอง (self-regulation) ซึ่งการมีวินัยในตนเอง จะเป็นการแสดงความเป็นตัวของตัวเอง (autonomy) และความเป็นเอกเทศทางจริยธรรม (moral independence) ลักษณะดังกล่าวทั้งหมดนี้จะแสดงถึงการบรรลุภาวะทางจิตของบุคคลที่มีจริยธรรมสูงและมีลักษณะมุ่งอนาคต อันจะช่วยปกป้องบุคคลมิให้กระทำความชั่ว เพราะกลัวผลแห่งการกระทำ

ประภาพรณ เอี่ยมสุภชาติ (2548) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเองว่า หมายถึง การที่บุคคลสามารถบังคับควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา ใจ ให้ประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และเป็นไปตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลง ที่สังคมกำหนดไว้ ด้วยความ

เต็มใจ โดยไม่ต้องมีการลงโทษ หรือควบคุม และผู้ที่มีวินัยในตนเองนั้น จะเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ รับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม และแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ความมีวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติที่บุคคลควรมี เพราะผู้ที่มีวินัยในตนเอง ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีจริยธรรมประพฤตินอย่างมีเหตุผล ไม่ก่อความวุ่นวายในสังคมการศึกษา ทฤษฎีที่ว่าด้วยการเกิดวินัยในตนเองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ทราบว่าวินัยในตนเองมีที่มาจากอะไร เพื่อที่จะได้ปลูกฝังส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ซึ่ง สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2543, น. 95) กล่าวว่าวินัยเกิดจากสาเหตุ 2 ประการคือ

1. เกิดจากการมีอำนาจภายนอกมาบังคับ เช่น นักเรียนไม่กล้าทุจริตเพราะกลัวครูจับได้ ผู้ร้ายไม่กล้าขโมยของเพราะเห็นตำรวจยืนอยู่เป็นต้น

2. เกิดจากการมีจิตใญ่รู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่กระทำความผิดวินัย เพราะบังคับตนเองได้จากสาเหตุการเกิดวินัยดังกล่าวสามารถแยกวินัยได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1 วินัยในตนเอง หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการควบคุมตนเองโดยตนเป็นผู้แนะนำตนเองให้ประพฤติไปตามแนวทางที่เลือกที่ดี

2.2 วินัยในหมู่คณะ หมายถึง การใช้ระเบียบข้อบังคับ เพื่อเป็นเครื่องมือรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

วินัยทั้งสองประเภทยังต้องเกื้อหนุนกันผู้ที่มีวินัยในตนเองจะต้องมีวินัยในหมู่คณะ เพื่อถือเป็นแนวทางการปฏิบัติในทางเดียวกัน และต้องปลูกฝังแต่เยาว์วัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาจนกลายเป็นจิตสำนึกทางจริยธรรมเกี่ยวกับทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง วิวาทัน มูลสถาน (2547, น. 32) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง โดยยึดแนวทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎีคือทฤษฎีของ Mowrer ซึ่งว่าด้วยการกำเนิดของการควบคุมตนเอง หรือความมีวินัยในตนเอง และทฤษฎีของ Peak and Havighurst ซึ่งว่าด้วยการพัฒนาการแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยในตนเอง โดยยึดการควบคุมของอีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นหลักซึ่งมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer กล่าวว่า การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้นนักจิตวิทยาเชื่อว่า จะต้องมีความรู้มาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งโตขึ้นมา สิ่งสำคัญก็คือความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถในการควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น โดยอธิบายว่าทารกหรือเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดูตน ได้รับความอบอุ่นได้ผ่านการอบรมสั่งสอน ซึ่งจะพัฒนามาเป็นลักษณะที่เด่นชัดในจิตสำนึกจึงกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องมีเหตุผลของบุคคลนั้น

2. ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรม หรือความมีวินัยในตนเองของ Peak and Havighurst เชื่อว่าการควบคุมของอีโก้ (Ego-control) และการควบคุมของซูเปอร์อีโก้ (Super Ego-control) ร่วมกันช่วยทำให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรม เพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผลบุคคลแต่ละคนจะมีพลังควบคุมอีโก้และซูเปอร์อีโก้ในระดับที่ไม่เท่ากัน อันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ทางจริยศึกษา ที่ทำให้ทราบถึงผลที่จะเกิดการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ในแต่ละระดับไม่เท่ากัน ทำให้การควบคุมตนเองแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของ Peak and Havighurst จะใช้ความรู้ทางจริยธรรมมาช่วยในการสร้างพลังควบคุมอีโก้ และซูเปอร์อีโก้ ตั้งแต่เด็กจนกระทั่ง

สามารถพัฒนามาเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางจิตสำนึกที่สมบูรณ์ และมีการควบคุมตนเอง หรือมีวินัย ในตนเองอย่างเหมาะสม จากทฤษฎีทั้งสองจะเห็นความสอดคล้องกันคือทฤษฎีของ Mowrer เป็นการวางพื้นฐานให้เกิดวินัยในตนเองโดยเริ่มจากการเลี้ยงดูทารกกจนเกิดความผูกพันและเด็กเกิดความพึงพอใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้เลี้ยงดูเด็กจะเรียนรู้และพัฒนากลายเป็นวินัยในตนเอง ซึ่งประสบการณ์ความรู้ทางจริยธรรมจากสังคมและรับเข้าไปจนกลายเป็นพลังในการควบคุมตนเอง หรือเกิดเป็นวินัยในตนเองตามทฤษฎีของ Peak and Havighurst

วินัยในตนเองมีลักษณะของการแสดงออกทางจริยธรรม และคุณธรรมของบุคคลมากกว่าและสำคัญกว่าลักษณะของความรู้ตัวรู้ชั่ว และความสามารถ กระทำดี กระทำชั่วด้วย ฉะนั้นจึงควรให้ความสนใจเกี่ยวกับที่มา และการเจริญเติบโตทางจิต และลักษณะการมีวินัยในตนเอง นักจิตวิทยาพัฒนาการได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มานานแล้ว และมีความเห็นว่าความมีวินัยในตนเองหรือความสามารถควบคุมตนเองหรือความสามารถควบคุมตนเองอย่างถูกต้องเป็นหลักชัยของการพัฒนาทางจิตของบุคคลได้ด้วย (โสภาพร แก่นเพชร (2553, น. 20-30)

ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนของ เมารอร์ (Mowrer) ดวงเดือน พันธุมนาวัน (2553, น. 6-9) ได้สรุปทฤษฎีจิตวิทยาเชื่อว่า จะต้องมียุทธศาสตร์มาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา จุดเริ่มต้นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดา หรือผู้เลี้ยงดูอันจะนำไปสู่ความสามารถควบคุมตนเอง เมื่อโตขึ้นทารก และเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดู โดยการเรียนรู้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น

นอกจากนี้ สมพร สุทัศนีย์ (2549, น. 16-18) ได้อธิบายถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองหรือวินัยในตนเองพอสรุปได้ว่าการควบคุมตนเอง (Self-control) เป็นเทคนิคในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยตนเอง โดยระงับการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่พึงพอใจ โดยเน้นพฤติกรรมที่สังเกตได้ซึ่งผู้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบตนเอง และการควบคุมตนเองบนพื้นฐานการปรับพฤติกรรมเป็นเทคนิคที่อยู่บนพื้นฐานหลักการเรียนรู้เงื่อนไข สิ่งแวดล้อมซึ่ง Skinner (อ้างใน สมพร สุทัศนีย์, 2550, น. 27) กล่าวว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจาก สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเงื่อนไขนำ (Antecedents) และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเงื่อนไขที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม (Stimulus) รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลกรรม (consequence) ที่เกิดหลักการแสดงพฤติกรรมและมีผลในการเพิ่มพฤติกรรมโดยที่บุคคลเมื่อได้แสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลกรรมที่ทำให้พฤติกรรมเพิ่มขึ้น เรียกว่า “ตัวเสริมแรง” (Reinforce) ส่วนผลกรรมที่ระงับพฤติกรรมเรียกว่า “ตัวลงโทษ” (Punish) และเน้นว่าการกระทำใดๆ ที่ได้รับแรงเสริม มีแนวโน้มที่จะทำให้ความถี่ของการกระทำนั้นเพิ่มขึ้น ส่วนการกระทำที่ไม่ได้รับแรงเสริมมีแนวโน้มที่จะทำให้ความถี่ของการกระทำนั้นลดลงและหายไป ในที่สุด อย่างไรก็ตามการควบคุมตนเองไม่ว่าในกรณีใดๆ เชื่อว่าเงื่อนไขประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งในการควบคุมตนเองส่วนใหญ่จะประกอบด้วย การสังเกตพฤติกรรมของตนเองการตั้งเกณฑ์มาตรฐานของตนเองการประเมินตนเอง และการให้แรงเสริมตนเองโดยจะต้องตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ซึ่งเป้าหมายจะเป็นเกณฑ์เชื่อมโยงไปถึงการให้แรงเสริมไปถึงการให้แรงเสริมด้วยตนเอง เนื่องจากการให้แรงเสริมนั้นสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นที่พึงปรารถนาได้ และสามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้

จากพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (774) ได้ให้ความหมายของวินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนข้อบังคับปฏิบัติ

อมรา เล็กเริงสินธุ (2550, น. 205-206) ได้กล่าวถึงระเบียบ หมายถึง ข้อบังคับต่างๆ ที่โรงเรียนกำหนดขึ้นให้นักเรียนปฏิบัติตาม เช่น ระเบียบการเข้าเรียนตรงต่อเวลา ระเบียบเป็นสิ่งที่ทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

กล่าวโดยสรุปแล้ว วินัยในตนเอง คือความสามารถควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมตนเองให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การมีวินัยนั้นจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา จุดเริ่มต้นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดา หรือผู้เลี้ยงดูอันจะนำไปสู่ความสามารถควบคุมตนเอง เมื่อโตขึ้นทารก เด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้ที่เลี้ยงดู โดยการเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น ตลอดจนความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมตนเอง ให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม ไม่ประพฤตินไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

2.1.2 ความหมายและความสำคัญของความรับผิดชอบต่อตนเอง

ความรับผิดชอบตรงกับภาษาอังกฤษว่า Responsibility และมีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

ประทีป กระจายพันธ์ (2548, น. 23) กล่าวสรุปว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลมี ความรู้ ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามจุดประสงค์ และยอมรับในผลที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะเป็นผลทางบวกหรือลบ โดยแสดงออกในรูปแบบของการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความซื่อสัตย์ และมีความตรงต่อเวลา อีกทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

สุพัตรา สุภาพ (ม.ป.ป., น. 9) ได้ให้ความหมายของ คำว่ามีความรับผิดชอบ คือ รู้จัก หน้าที่ ตน ต้องกระทำต้องปฏิบัติ ไม่นึกถึงแต่สิทธิ เพียงอย่างเดียว เช่น เป็นนักเรียนมีสิทธิที่จะมาเรียนหนังสือในโรงเรียน ความรับผิดชอบของการเป็นนักเรียน คือ ต้องมาเรียนให้สม่ำเสมอ ไม่หนีเรียน ความรับผิดชอบจึงเป็นการกระทำที่พึงกระทำหรือควรกระทำตามสถานภาพ (ตำแหน่ง) ของบุคคล เช่น มีสถานภาพเป็นตำรวจ ความรับผิดชอบ คือ อยู่เวรยามตามหน้าที่ จับผู้ร้าย เป็นครู ความรับผิดชอบ คือ การสอนนักเรียนให้มีความรู้และดูแลนักเรียนให้ดีที่สุด เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ เข้าใจ สนใจและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ มีความเพียรพยายาม และเอาใจใส่ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ มีความละเอียดรอบคอบ และยอมรับผลที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านทางบวกหรือทางลบ แลพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับให้ดียิ่งขึ้น ส่วนความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง พฤติกรรมการรู้จักระมัดระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์ ปลอดภัยจากอันตรายอยู่เสมอ รู้จักประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณในการใช้จ่ายและมีความประหยัด สามารถจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะในแต่ละวัย สำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตน หมั่นฝึกหาความรู้และฝึกฝนตนเองให้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ จนประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองให้แก่คนอื่น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นจะ

เกิดผลเสียหายขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีนักศึกษาและนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของ ความสำคัญในความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

นิคม ชนะไพฑูรย์ (ประทีป กระจายพันธ์, 2547, น. 24 อ้างอิงจากนิคม ชนะไพฑูรย์, 2550) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจาก ความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบนั้นเป็นลักษณะนิสัย และทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องมือผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนที่มีความรับผิดชอบนี้ เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็น คุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย และถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบ จะส่งผลคือ

1. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบ ย่อมเป็นที่ถักถ้อ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและ

เป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับ กฎ จริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น

4. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขเรียบร้อยในสังคม

5. ไม่เป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและความเสียหายของส่วนรวม

วารณี บังคลัน (2548, น. 26-27) ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของความ รับผิดชอบไว้ว่า เป็นลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคน ไทยทุกคน โดยเฉพาะเยาวชนของชาติ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะคนที่มีความ รับผิดชอบย่อมจะเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงาน และพยายามปรับปรุงงานทั้งของตนเองและของส่วนรวม ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ อันจะเกิดผลดีต่อประเทศทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

จิตรา วสุวานิช และคณะ (ม.ป.ป., น. 178) กล่าวถึงความสำคัญของความ รับผิดชอบว่า ความรับผิดชอบนั้นเป็นคุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้เกิดแก่บุคคล เพราะการมีความ รับผิดชอบของบุคคลจะมีผลทำให้เขารับผิดชอบต่อการทำงาน ต่อการเรียน ต่อตนเอง และต่อสังคมด้วย ซึ่งผลการวิจัยก็ได้ยืนยันแล้วว่าคนที่มีความรับผิดชอบสูงนั้นมักเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูง มีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยและมีความประพฤติดี งาม

Gove (1999, p. 1935) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็น คุณสมบัติหรือเงื่อนไขที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบและเป็นบางสิ่งบางอย่างซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะต้อง รับผิดชอบ

Lawshe (1999, p. 143) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็น อุปนิสัยอารมณ์ของบุคคลที่มีความรอบคอบรับผิดชอบและเป็นที่ไว้วางใจได้มากน้อยเพียงใด

Dickinson (1998, pp. 9-11) กล่าวถึงความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนสามารถตัดสินใจในกระบวนการเรียนของตนเองได้ เช่น การตั้งจุดประสงค์

การเรียนรู้การเลือกและการใช้วัสดุอุปกรณ์การเรียนการแบ่งเวลาการเรียนการประเมินผลการเรียน การเลือกทำกิจกรรม การเลือกพบบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ การเข้าร่วมกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการตัดสินใจในพฤติกรรมดังกล่าวเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

Flippo (1999, p. 122) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่าเป็น ความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธะผูกพันหน้าที่การงานและวัตถุประสงค์

ศิรินันท์ วรรัตนกิจ (2549, น. 13) ได้กล่าวไว้ว่าความรับผิดชอบ คือ การที่ บุคคลประพฤติและปฏิบัติงานต่างๆด้วยความเต็มใจเอาใจใส่ระมัดระวังที่จะทำงาน และติดตาม ผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลงด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสียอีกทั้งยังไม่ปิดภาระหน้าที่ของตนให้แก่ผู้อื่น

เอกวิทย์ โทบุรินทร์ (2550, น. 48-49) ได้สรุปไว้ว่า ความรับผิดชอบเป็น ความสนใจความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานด้วยความรู้สึกผูกพัน มีความพากเพียรและละเอียดรอบคอบ โดยแสดงออกในรูปแบบของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนเป็นผลสำเร็จด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวังเอาใจใส่ขยันหมั่นเพียรอดทนต่ออุปสรรค มีการติดตามผลงานที่ได้ทำ ไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

พีโลลักษณ์ ทองรอด (2547, น. 26) ได้สรุปไว้ว่า ความรับผิดชอบคือ การแสดงออกของบุคคลในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความ เอาใจใส่ และเต็มความสามารถติดตามผลงานที่ได้ทำแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จ ยอมรับ ผลการกระทำในการปฏิบัติงานของตนเองทั้งด้านดีและไม่ดีตลอดจนตรงต่อเวลา

สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย (2549, น. 11) ได้สรุปว่า ความรับผิดชอบ ด้านการเรียน หมายถึง การที่นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่มี ความขยันหมั่นเพียรอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รู้จักวางแผนการทำงานและแบ่งเวลาในการเรียน มีความละเอียดรอบคอบการเข้าห้องเรียนตรงเวลาการปรึกษาครูเมื่อมีปัญหาด้านการเรียนการสอน ที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนด และพยายามปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น

สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2550, น. 9) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบ ว่า หมายถึง ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนที่ดี ด้วยการแสดงออกในลักษณะของการ รู้จักในหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนขยันหมั่นเพียร เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจในบทเรียนก็จะพยายาม ค้นคว้าและซักถามจากสมาชิกในกลุ่มหรือครูผู้สอนด้วยความสนใจทั้งเอาใจใส่ในการแก้ไขข้อบกพร่อง และข้อผิดพลาดด้วยความเต็มใจแม้จะถูกตำหนิและแก้ไขหลายครั้ง

ปรีชา ชัยนิยม (2546, น. 9) ได้กล่าวว่าความรับผิดชอบ หมายถึง ความ มุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันพากเพียร และความละเอียดรอบคอบตั้งใจที่จะทำงาน ในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคมเพื่อให้บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคยอมรับ ผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยมีความรับผิดชอบและรับผิดชอบในการกระทำ ของตนเองทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

จันทรา พวงยอด (2548, น. 3) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน การปฏิบัติตนเองในการเรียนและการยอมรับผลการกระทำของตนเอง

สรุปได้ว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลรับรู้หน้าที่ของตน และปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ มุ่งมั่นทำหน้าที่ของตนด้วยความรักความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติที่ดีอย่างหนึ่งซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชนไทย นอกจากความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน หมั่น เพียร มีมานะอดทนสาหัส ซึ่งเป็น ลักษณะนิสัยและการกระทำที่สอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ของกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ของศาสนา อีกทั้งคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนร่วมมากกว่า การฉวยโอกาสเพื่อตนเอง ความรับผิดชอบจะเป็นกลไกที่สำคัญในการผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้ มีความเคารพสิทธิของผู้อื่น ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในสังคมสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

2.2 ประเภทของวินัยและความรับผิดชอบ

2.2.1 ประเภทของวินัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2552, น. 18) ได้แบ่งวินัยออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1. วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งประพฤติปฏิบัติโดยการเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษ เป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าวไม่มีความเต็มใจตกอยู่ในภาวะจำยอม ถูกควบคุมวินัยภายนอกเกิดขึ้นมาจากการใช้อำนาจบางอย่างบังคับให้บุคคลปฏิบัติตาม ซึ่งบุคคลอาจกระทำเพียงชั่วขณะเมื่ออำนาจนั้นคงอยู่แต่หากอำนาจบังคับนั้นหมดไป วินัยก็หมดไปด้วยเช่นกัน และคนส่วนมากก็เห็นว่าวินัยเกิดจากการดูแล และควบคุม

2. วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับตนขึ้น โดยการสมัครใจไม่มีใครบังคับ หรือถูกควบคุมจากอำนาจใดๆ และข้อประพฤติปฏิบัตินี้จะต้องไม่ขัดต่อความสงบสุขของสังคม วินัยในตนเองเกิดจากความสมัครใจของบุคคลที่ผ่านการเรียนรู้อบรม และเลือกสร้างสรรค์ไว้เป็นหลักปฏิบัติประจำตน

ศุภนิธย์ วัฒนธาดา (2550, น. 119) ได้กล่าวถึงประเภทของวินัยในลักษณะเดียวกันพอสรุปได้ว่าวินัยสามารถแบ่งประเภทได้ 2 ประเภทได้แก่

วินัยในตนเอง (Self - Discipline) หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมตนเอง บังคับตนเองให้ประพฤติตาม โดยเป็นผู้แนะนำตนเองให้ประพฤติปฏิบัติไปตามแนวทางที่เลือกที่ดี ถ้านักเรียนมีวินัยในตนเองแล้ว จะลดปัญหาในด้านการปกครอง นักเรียนได้มาก โรงเรียนไม่จำเป็นต้องออกข้อบังคับระเบียบให้มากมาย การควบคุมและการปกครองก็สะดวกสบาย เพราะตัวเองจะต้องรู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้บรรลุจุดหมายปลายทางได้อย่างสุขสบาย รู้จักรับผิดชอบปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองที่มีความรับผิดชอบมีข้อดี คือ

1. การรู้จักบังคับตนเองและมีกำลังใจที่จะกระตุ้นเตือนให้ตนเองปฏิบัติสิ่งที่ปรารถนา

2. การปฏิบัติตามระเบียบที่ตนมีหน้าที่อยู่โดยไม่มีใครบังคับเรี่ยรายเสร็จตามเวลา

3. ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและตรงต่อเวลาสนใจตั้งใจในการทำงานเต็ม

ความสามารถ

4. การไม่คิดเอาเปรียบเมื่อทำงานกับหมู่คณะ

5. เป็นที่ยอมรับของสังคม

วินัยส่วนรวมหรือวินัยสำหรับหมู่คณะ (External Authority Discipline)

หมายถึง วินัยที่ออกมาจากภายนอกเพื่อบังคับให้ส่วนรวมได้ปฏิบัติตามให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น วินัยส่วนรวมนี้จะต้องตั้งกฎเกณฑ์เป็นแนวทางกลางๆ ให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามได้ เช่นวินัยในการแต่งกายในเรื่องความเคารพมีข้อดี คือ

1. สามารถรักษาความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันให้อยู่ในระดับที่ดีควรส่งเสริมให้ดีขึ้น
2. รู้จักดำเนินงานอย่างได้ผลแก่ส่วนรวม
3. สามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปตามความต้องการและข้อตกลงของหมู่คณะ

คณะ

การดำเนินงานโดยหมู่คณะ โดยมีคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งกรรมการจะต้องเป็นผู้มีวินัยที่ดีจึงจะทำงานของหมู่คณะได้สำเร็จ

สุชา และ สุรางค์ จันทรเฒ (2549, น. 154) ได้แบ่งวินัยออกเป็น 2 ประเภท

1. วินัยในตนเอง คือ กระบวนการหรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเองโดยตนเป็นผู้แนะนำ ตนเองให้ปฏิบัติตามแนวทางที่เลือกที่ดี
2. วินัยในหมู่คณะ คือ การใช้ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นเครื่องมือในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดสถานที่ซึ่งจงให้มีการปฏิบัติงาน โดยมุ่งถึงความสำเร็จอันดีในการปฏิบัติงานใดๆ ก็ตาม

แมกกินสัน และคนอื่น ๆ (นวรรตน์ วงศ์โสภา, 2544, น. 12 อ้างอิงมาจาก Megginson and Others, 1999, pp. 468–470) อธิบายความหมายของ “Discipline” มาจากคำว่า “Disciple” ซึ่งแปลว่า “Follower” สาวกหรือผู้ปฏิบัติตาม “วินัย” จะมีความหมาย 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะที่เป็น “การควบคุมตนเอง” (Self - Control) วินัยในแง่นี้ มุ่งที่การพัฒนาตนเองเพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการ เรียกว่า “วินัยในตนเอง” (Self – Discipline)
2. ลักษณะที่เป็น “เงื่อนไขที่ทำให้มีพฤติกรรมอันเป็นระเบียบ” (Condition for Orderly Behavior) การมอง Discipline ในแง่นี้จะมุ่งไปที่การควบคุมคนในองค์กรให้มีความเป็นระเบียบ ในพฤติกรรมโดยใช้วิธีการสร้างเงื่อนไขชักนำต่างๆ เช่น การสร้างขวัญและความสามัคคี เป็นต้น

3. ลักษณะที่เป็น “กระบวนการทางนิติกรรม” (Judicial due Process) เป็นการมองวินัย ในแง่ที่มีการออกกฎหรือระเบียบกำหนดอันพึงปฏิบัติ และห้ามมิให้ปฏิบัติ มีการกำหนดโทษ ของการฝ่าฝืน และการกำหนดต่างๆเพื่อการลงโทษผู้กระทำความผิด

สรุปได้ว่าวินัยมีอยู่ 2 ประเภทคือวินัยในตนเอง และวินัยภายนอกหรือวินัยในหมู่คณะ วินัยในตนเองจะเป็นกระบวนการควบคุมตนเองให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดี สามารถควบคุมตนเอง

ได้ด้วยสติ วินัยภายนอกหรือวินัยในหมู่คณะจะเป็นการใช้ระเบียบข้อบังคับกฎเกณฑ์เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือความสงบสุขในสังคม

2.2.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

จิตรรา วสุวานิช และคณะ (ม.ป.ป., น. 189-199) ได้สรุปแบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความสำคัญมาก ก่อนที่ได้ก็จะเรียนรู้ว่าเขาควรมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อสังคมหรือต่อประเทศชาติอย่างไรเด็กควรได้เรียนรู้ที่จะมีความรับผิดชอบต่อตนเองเสียก่อน เนื่องจากการมีความรับผิดชอบต่อตนเองนั้นเป็นคุณลักษณะที่ถ้ามีอยู่ในตัวของเด็กคนใดก็ย่อมมีผลดีส่งไปถึงคุณลักษณะอื่นๆ เช่น การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การมีความสามารถในการเรียน เป็นต้น พฤติกรรมการมีความรับผิดชอบต่อตนเองของเด็ก จัดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์และอาจจัดพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อตนเองของเด็กเป็นพวกๆ ได้ 2 พวก คือ

1.1 พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความรับผิดชอบต่อกิจวัตรประจำวัน

1.2 พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมายและต่อคำสัญญาที่ตนให้ไว้กับผู้อื่น

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะสังคมเป็นสถาบันที่รวบเอาสมาชิกทั้งที่เป็นเด็กและเป็นผู้ใหญ่เข้าไว้ด้วยกัน ถ้าสมาชิกในสังคมขาดความรับผิดชอบต่อกันและต่อกฎหมายหรือระเบียบที่สังคมตั้งขึ้นแล้ว กฎหรือระเบียบนั้นก็ไม่สามารถคงอยู่ได้ ความแตกกระจายหรือการสลายตัวของสังคมก็จะเกิดขึ้น สังคมเริ่มแรกที่ได้เกิดควรจะต้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบก็คือ ครอบครัวและโรงเรียน

จूरिटน์ นันทยทวิกุล (2550, น. 5) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 8 ด้านได้แก่

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายโรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามสมควรแก่ฐานะ จัดหาเครื่องอุปโภคที่เหมาะสม

2. ความรับผิดชอบต่อการศึกษเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทนเข้าห้องเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

3. ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียรอดทนต่ออุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงการงานของตนให้ดียิ่งขึ้น รู้จักวางแผนงานและป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ

4. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับการกระทำของตน ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนให้ผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุง

แก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้นได้ตรงตรงให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดีและกล้าเผชิญต่อความจริง

5. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่างๆภายในบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน ตามความสามารถของตน รู้จักแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาที่สมาชิกของครอบครัวไม่เข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาที่ปรึกษาและให้พ่อแม่รับทราบปัญหาของตนทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและอื่นๆ

6. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การที่นักเรียนช่วยกันตักเตือนแนะนำเมื่อเห็นเพื่อนกระทำความผิด ช่วยเหลือเพื่อนตามความถูกต้องและเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด ไม่เอาเปรียบเพื่อนเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

7. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนรักษาผลประโยชน์เกียรติยศชื่อเสียงของโรงเรียน ช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงเรียน ไม่ขีดเขียนผนังห้องเรียนห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือขอความช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจและความสามารถของตน เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

8. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์ และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่างๆของสังคมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเภทของความรับผิดชอบ

กรมวิชาการ (2551, น. 8-9) กล่าวถึง การแบ่งความรับผิดชอบตามคู่มือการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐาน ได้แบ่งความรับผิดชอบ ออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้าซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าทำผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเอง

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนโต๊ะเรียน ผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับโรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อนที่หลงผิดอันจะทำให้โรงเรียนเสียชื่อ เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตน เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่างๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตนและรู้จักแสดงความคิดเห็น ปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชน อย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคม เช่น ความสกปรก การจราจร เสียภาษีรักษาของสาธารณะ ฯลฯ

วัฒนา สิงห์สัมฤทธิ์ (กรมวิชาการ, 2554, น. 13 อ้างอิงจาก วัฒนา สิงห์สัมฤทธิ์, 2553) แบ่งความรับผิดชอบ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบและป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในวงงานที่ตนรับผิดชอบ

2. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามสมควรแก่ฐานะ หมั่นศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จ

3. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมของหมู่คณะ ครอบครัว โรงเรียนและชุมชนอย่างเต็มกำลังความสามารถ ร่วมมือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ มี 2 ประเภท คือ 1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ตลอดจนการรับผิดชอบต่อภาระกิจของตนเอง 2 ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ปฏิบัติตนตามกฎหมายของสังคมหรือกฎหมาย

2.3 ความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ

2.3.1 ความสำคัญของวินัย

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

“...การมีวินัย มีความสามัคคี และรู้จักหน้าที่ ถือกันว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญประจำตัวของคนทุกคน แต่ในการสร้างเสริมคุณลักษณะสามข้อนี้ จะต้องไม่ลืมว่าวินัย สามัคคี และหน้าที่นั้น เป็นไปทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งย่อมให้คุณหรือให้โทษได้มากเท่า ๆ กันทั้งสองทาง เพราะฉะนั้น เมื่อจะอบรมจำเป็นต้องพิจารณาให้ถ่องแท้แน่ชัดก่อนว่าเป็นวินัย สามัคคี และหน้าที่ที่ดีคือปราศจากโทษ เป็นประโยชน์ เป็นธรรม ไม่เคลือบแฝงไว้ด้วยสิ่งชั่วร้าย เช่น วินัย ก็ต้องไม่ใช่วินัยเพื่อตน เพื่อหมู่คณะของตนเท่านั้น ต้องเป็นวินัยเพื่อคนทุกคน เพื่อคนส่วนใหญ่ เป็นวินัยที่ถูกต้องที่เป็นการสร้างสรรค์ ทำนองเดียวกัน การสามัคคีกันทำการหรือทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งก็จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่อกุล มิใช่เพื่อการเพิ่มพูนประโยชน์เฉพาะพวกตน แล้วเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนเสียหาย จึงเห็นได้ว่าการสร้างวินัย สามัคคี และความรู้จักหน้าที่ให้แก่เยาวชนต้องกระทำด้วยความเพ่งพินิจอย่างละเอียดถี่ถ้วนเป็นพิเศษ มิฉะนั้นจะไม่บังเกิดผลที่พึงประสงค์หรือชั่วร้าย

อาจกลับกลายเป็นการทำลายอนาคตและความเจริญมั่นคงของชาติไปได้...” (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและรับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดี ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต 12 กรกฎาคม 2526)

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2543, น. 205-206) ระเบียบวินัยเป็นสิ่งสำคัญ ดังนี้

1. วินัย เป็นสิ่งที่ช่วยให้คนสามารถควบคุมตนเอง การที่นักเรียนมีวินัย และสามารถควบคุมตนเอง จะมีผลดีในขณะที่เป็นนักเรียนสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยในชั้นเรียน ทำให้การดำเนินงานของครูในชั้นเรียนเป็นไปด้วยดี

2. วินัยจะช่วยเตรียมตัวเด็กสำหรับการดำเนินชีวิตในภายหน้า เพื่อเป็นสมาชิกที่สร้างควมมีระเบียบ และความสงบสุขในสังคม

3. ประเทศใดที่มีพลเมืองมีระเบียบวินัย ประเทศนั้นสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

4. ระเบียบวินัย เป็นสิ่งจำเป็นในระบอบประชาธิปไตย ระเบียบในระบอบประชาธิปไตยไม่ควรเป็นสิ่งที่บังคับมาจากเบื้องบนแต่เพียงอย่างเดียว หากควรเป็นสิ่งที่ตระหนักจากภายในแต่ละบุคคล

เสาวลักษณ์ เอี่ยมพิพัฒน์ (2545, น. 24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมีวินัยในตนเองไว้ว่า ความมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นที่ยอมรับของสังคม

กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ์ (2550, น. 13) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวินัยในตนเองไว้ว่า วินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและช่วยให้สังคมมีความสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยและยังเป็นพื้นฐานที่เอื้อต่อความสำเร็จของบุคคลและส่วนรวม และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2549, น. 805) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมีวินัยในตนเองว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญทางบุคลิกภาพของเด็กทั้งนี้ผู้ที่วินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ สนใจและเอาใจใส่ต่อสังคมเป็นผู้มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมและเมื่อได้ทำตามที่ได้พัฒนาลักษณะดังกล่าวแล้วเด็กก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่

สรุปได้ว่า ความมีวินัยในตนเองมีความสำคัญ คือเป็นสิ่งที่ช่วยในการพัฒนาบุคลิกภาพเด็กให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและช่วยให้สังคมมีความสุข ผู้ที่มีวินัยจะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ

ประดินันท์ อุปรมัย (2548, น. 12) กล่าวถึงความสำคัญของวินัยไว้ว่า เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ย่อมมีความคิดเห็น และพฤติกรรมต่างๆ กัน ถ้าปล่อยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมทุกอย่างได้ตามความพอใจ สังคมก็จะเกิดความสับสนวุ่นวายเนื่องจากแต่ละคนก็ทำในสิ่งที่ตนพอใจเท่านั้น ดังนั้นการมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบจำกัดพฤติกรรมของบุคคลไว้บ้างจะช่วยให้กลุ่มคน หรือสังคมดังกล่าวอยู่ด้วยกันอย่างเรียบร้อยมากขึ้น วินัยมิได้หมายถึงกฎเกณฑ์ หรือระเบียบข้อบังคับเฉพาะกลุ่มบุคคลเท่านั้น ยังหมายถึงกฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัยภายในตัวบุคคลด้วย ในกลุ่มสังคมใดที่มีสมาชิกมีวินัยในตนเองมากแสดงว่ากลุ่มสังคมนั้นประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความรับผิดชอบมาก ในกรณีวินัยในสังคมอาจไม่ต้องสร้างขึ้นมากนัก เช่นโรงเรียนใดมีนักเรียนที่มีวินัยใน

ตนเองมาก คือรู้ว่าตนเองจะต้องมาโรงเรียนเวลาเท่าใด จะออกจากโรงเรียนได้เมื่อใด ควรแต่งกายอย่างไร ควรแสดงกิริยามารยาทกับครูอาจารย์อย่างไร และควรมีหน้าที่ในฐานะนักเรียนอย่างไร เป็นต้น โรงเรียนนั้นแทบจะไม่ต้องสร้างวินัยขึ้นมาบังคับเพื่อให้นักเรียนต้องปฏิบัติตามอีกเลย แต่โดยความเป็นจริงแล้วจะพบว่านักเรียนในโรงเรียนหนึ่งๆ นั้นมาจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน บางคนไม่เคยได้รับการฝึกให้มีวินัยมาก่อนเลย บางคนเคยได้รับการฝึกอบรมให้มีวินัยในตนเองมาแล้ว บางคนขาดการดูแลดูแลเอาใจใส่ด้านการอบรมสั่งสอนให้มีวินัย ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องอยู่ที่โรงเรียนจะต้องสร้างวินัยขึ้นมาเป็นระเบียบข้อบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามเหมือนกัน เช่น ระเบียบการแต่งกาย อันได้แก่การไว้ทรงผม การแต่งเครื่องแบบ การสวมถุงเท้าและลักษณะของรองเท้า หรือวินัยภายในห้องเรียน อันได้แก่การไม่นำขนมหรืออาหารมารับประทานในห้องเรียน ไม่คุยหรือเล่นกันเสียงดังในเวลาเรียน และไม่นอนหลับในขณะที่ครูกำลังสอน

ณรงค์ สายพิมพ์ทอง (2550, น. 19) ได้สรุปถึงความสำคัญในการสร้างวินัยว่า การสร้างวินัยในห้องเรียนช่วยส่งเสริมและปลูกฝัง ให้เด็กเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง สามารถควบคุมตนเองได้มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความจำเริญและตีความหมายของกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อนามาประพฤติปฏิบัติได้ และสามารถอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่สังคมประชาธิปไตยต้องการ

ประหยัด ยางกลาง (2548, น. 15) สรุปว่า ระเบียบวินัยมีความสำคัญต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมมนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีการรักษาระเบียบวินัย ทั้งนี้เพื่อความเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ความเป็นสมาชิกที่ดีในโรงเรียนและสถานศึกษาและความจำเริญของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม การควบคุมตนเองได้ ความมีระเบียบวินัย มีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา คือลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

ศุภนิธย์ วัฒนธาดา (2551, น. 13) ได้สรุปถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีวินัยไว้ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนเป็นผู้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม
2. ช่วยสร้างความรับผิดชอบแก่บุคคล
3. ช่วยสร้างความสามัคคีปรองดองในหมู่คณะ
4. ช่วยส่งเสริมหลักประชาธิปไตยทุกคนจะต้องรับผิดชอบควบคุมตนเอง
5. ช่วยให้ครูและนักเรียนอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข
6. ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงระเบียบวินัยจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงกฎและระเบียบควบคุมกันไปด้วยเพราะที่ใดจะมีระเบียบวินัยได้ทีนั้นจะต้องมีกฎเกณฑ์ต่างๆ ตั้งไว้ ประโยชน์ของกฎเกณฑ์ที่สำคัญมี 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเรียนรู้ถึงมาตรฐานของการปฏิบัติ ที่จะทำให้งานที่เขาย่อย่าอยู่ยอมรับ ประการที่สอง เป็นตัวที่หยุดยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาได้

2.3.2 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2549, น. 28) กล่าวว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคมความเอื้อเฟื้อและมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนา และกฎหมายบ้านเมืองรวมถึงลักษณะซึ่ง

เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวเนื่องจากความรู้สึกับผิดชอบนี้เป็นลักษณะนิสัย และทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริตคนที่มีความรับผิดชอบนี้ เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุขนอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย

กรมการศาสนา (2550, น. 2) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะของคนไทยอย่างหนึ่ง ที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้กับคนไทยนอกจากความมีระเบียบวินัยความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันประหยัดเสียสละฯลฯ การปลูกฝังให้คนไทยมีสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติก็เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งเพราะความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข

ทองคุณ หงส์พันธุ์ (2549, น. 122) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้อื่น การงานสำเร็จเรียบร้อยได้ผลดี เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องครบถ้วน เกิดความมั่นคงในสังคมและประเทศชาติสังคม และประเทศชาติสามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญได้รวดเร็ว ก่อให้เกิดความสะอาดสงบสุขและร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติ

ทิตนา แหมมณี และคณะ (2551, น. 3) ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้นบุคคลจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากบุคคลขาดความรับผิดชอบในตนเองแล้ว ก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง

สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย (2547, น. 11) ได้สรุปว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความเพียรพยายามอดทนและตั้งใจทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อเกิดความก้าวหน้าต่อตนเองและสังคม

สรุปได้ว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความเพียรพยายามอดทนตั้งใจทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลที่มีความรับผิดชอบเป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริต อีกทั้งความรับผิดชอบยังเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคมถ้าบุคคลในสังคม มีความรับผิดชอบจะช่วยให้สังคมมีความสงบสุขความเจริญก้าวหน้าปัญหาสังคม ก็จะลดน้อยลงดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในทุกคน

2.4 แนวทางการสร้างวินัยและความรับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2549, น. 21)

1. การทำ ให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน โดยให้บุคคลรู้เห็นและประพาสปฏิบัติพฤติกรรมที่ดี เพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี

2. การใช้วัฒนธรรมในสังคม เป็นแนวปฏิบัติผสมผสานกับหลักการ ทำ ให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน เช่น การทำ ความเคารพด้วยการไหว้เมื่อพบปะผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เด็กทำได้โดยง่าย

แต่การเข้าแถวไม่ใช่วัฒนธรรมไทย เด็กไม่เห็นเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอดังเช่นการไหว้ของไทย ดังนั้น การไหว้จึงง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเข้าแถว

3. การใช้องค์รวม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจพฤติกรรมและสติปัญญาซึ่งเป็นหลักทางการศึกษาและหลักพัฒนาจริยธรรม คือ มีความเข้าใจในความสำคัญของสิ่งที่จะกระทำ มีความพอใจและยอมรับในสิ่งที่จะกระทำ ยอมรับ ไปสู่ความพร้อมในการกระทำ

4. การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์และพยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่มุ่งมั่นไว้ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบและพึงพากำ ลังใจจากภายนอก

5. การใช้กฎเกณฑ์บังคับ เป็นวิธีที่ทำให้เกิดวินัยได้ชั่วระยะหนึ่งเมื่อไม่มีผู้ใดควบคุม วินัยก็จะหายไป จึงเป็นวิธีไม่ถูกต้อง

ดังนั้นแนวทางในการสร้างวินัยและความรับผิดชอบ ควรจะให้กระทำ ด้วยความพอใจและยอมรับในสิ่งที่จะกระทำ จะไม่มีการบังคับเป็นวิธีที่ดีที่สุดของการสร้างวินัย

องค์ประกอบร่วมในการเสริมสร้างวินัย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2556, น. 21-22) ในการสร้างวินัย ต้องอาศัยองค์ประกอบร่วมที่เอื้อให้เกิดความมีวินัยมาช่วยหนุน องค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. กัลยาณมิตร คือ บุคคลที่มีการฝึกฝนพัฒนาดีแล้ว มีศีล มีวินัย จะเป็นผู้นำและแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างพฤติกรรมเคยชินที่มีวินัย พร้อมทั้งสามารถอธิบายเหตุผลคุณค่าประโยชน์ของพฤติกรรมความมีวินัยได้

2. ฉันทะ คือความรักดี ใฝ่ดี ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ คนที่มีฉันทะนี้อยากให้ทุกสิ่งที่ดีเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ในภาวะที่ดีของมัน เมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ก็อยากให้เพื่อนมนุษย์อยู่ในภาวะเอิบอิ่ม แข็งแรงสมบูรณ์มีความสุขอย่างดีที่สุด

3. อัตตสัมปทา คือ การทำ ตนให้ถึงพร้อมสมบูรณ์แห่งศักยภาพของตนเองต้องการจะพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ ทำ ชีวิตของตนให้ถึงความสมบูรณ์เกิดจากจิตสำนึกในการฝึกฝนพัฒนาตนหรือจิตสำนึกในการศึกษา คนที่มีจิตสำนึกในการฝึกฝนพัฒนาตนหรือจิตสำนึกในการศึกษา เมื่อพบอะไรที่ยากก็มองเห็นเป็นเครื่องฝึกตัวที่จะทำ ให้พัฒนาตนได้มาก เกิดความรู้สึกว่ายิ่งยากยิ่งได้มาก คนที่มีจิตสำนึกในการฝึกตนจะทำให้การฝึกวินัยเป็นเรื่องง่าย เพราะวินัย หมายถึงการฝึกตนการควบคุมตนเองจากหลักการและวิธีการเสริมสร้างวินัยดังกล่าวได้นำ มาเป็นแนวทางในการสร้างเสริมพัฒนาเยาวชนไทยด้วยความมีวินัย โดยใช้ระบบสัมพันธ์ขององค์รวม อันได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา กำหนดเป็นขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการวิเคราะห์ประเมินการเกี่ยวกับความมีวินัย

ขั้นที่ 2 การเห็นคุณค่า การยอมรับ และพร้อมที่ปฏิบัติตนเกี่ยวกับความมีวินัย

ขั้นที่ 3 การวางแผนปฏิบัติตนการควบคุมตนเองปฏิบัติตนตามแผนการมีวินัยและการสร้างระบบ ความมีวินัยของตนเองและสังคม

ชาญชัย อินทรประวัตติ (2547, น. 230-231) กล่าวว่า ความจำเป็นของระเบียบวินัยในโรงเรียน จำแนกได้ 4 ประการ คือ

1. จำเป็นเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยปกติแล้วคนเราจะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เมื่อเขาได้เรียนรู้ถึงระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับของสังคม

ดังนั้น การที่นักเรียนมาอยู่ร่วมกันในโรงเรียนก็มีความจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงระเบียบวินัยของโรงเรียน เพื่อจะได้ใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข

2. จำเป็นต้องพัฒนาให้นักเรียนเจริญงอกงามไปสู่วุฒิภาวะ นักเรียนจะต้องเสริมสร้างบุคลิกภาพแห่งความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งได้แก่ การควบคุมตนเอง การพึ่งตนเองและความอดทน หากนักเรียนไม่ได้รับการฝึกระเบียบวินัยในโรงเรียน เมื่อเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ก็必将ไม่มีความอดทนและพึ่งตนเองได้

3. จำเป็นต่อการที่จะทำให้คนรู้ผิดชอบชั่วดี กระทำในสิ่งอันควร และไม่กระทำในสิ่งที่ไม่สมควร

4. จำเป็นสำหรับความมั่นคงทางอารมณ์ของนักเรียน นักเรียนอาจจะไม่มีความมั่นใจว่าควรทำอะไรแค่ไหน เพราะขาดประสบการณ์ ระเบียบวินัยในโรงเรียนจะเป็นแนวทางให้เขาปฏิบัติ ทำให้ไม่สับสนและสบายใจ เมื่อทราบว่าควรจะทำอะไร และไม่ควรทำอะไร ความมั่นคงทางอารมณ์ก็จะเกิดขึ้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต, 2548, น. 22-25) ได้ปาฐกถาถึงการเสริมสร้างวินัยว่าสามารถสร้างเสริมโดยการทำให้เป็นพฤติกรรมครั้งแรก และให้เกิดการกระทำเช่นนั้นอย่างต่อเนื่อง ผู้ใหญ่จึงต้องมีวินัยดี และเป็นแบบอย่าง อบรมสั่งสอนเด็ก หากปล่อยให้มีพฤติกรรมเคยชินเป็นอย่างอื่นก็จะแก้ไขลำบาก เมื่อเติบโตขึ้นให้สังคมและวัฒนธรรมถ่ายทอดเรื่องระเบียบวินัย

การสร้างวินัยให้ได้ผล ต้องใช้ระบบสัมพันธ์ขององค์รวม คือ ทั้ง 3 ด้าน

1. ด้านพฤติกรรม คือ ให้มีพฤติกรรมดีด้วยความเคยชิน
2. ด้านจิตใจ คือ มีความสุข ความพึงพอใจในการทำพฤติกรรมนั้น
3. ด้านปัญญา คือ มีความรู้ความเข้าใจในเหตุผล เห็นคุณค่าของการกระทำ จะ

สนับสนุนให้จิตใจต้องการทำพฤติกรรมนั้นๆ มากยิ่งขึ้น

การพัฒนาต้องเสริมสร้างวินัย ได้แก่

1. กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นบุคคลใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ ครู ญาติ เพื่อที่จะได้เป็นต้นแบบของพฤติกรรม ให้ความรัก ความอบอุ่น ศรัทธา และความสุขทางจิตใจ ตลอดจนชี้แนะเหตุผลให้ใช้ปัญญาพิจารณา

2. การเสริมสร้างจิตใจให้มีอุดมคติมุ่งมั่นประพฤติดุด้วยปัญญา ไตร่ตรอง เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดความภูมิใจ

ปีเตอร์ (1998, p. 253) ได้เสนอกรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองทางวินัย ไว้ว่า

1. การศึกษาต้องให้เด็กซึมซับเนื้อหาที่จะใช้ได้กับทุกสังคมของโลก ที่ว่าการกระทำใดๆ ของตนต้องไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งการพิจารณาเลือกกระทำนี้ปราศจากอคติและใช้หลักของเมตตาธรรม

2. การศึกษาต้องให้เด็กได้เป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ โดยหล่อหลอมให้ผู้ที่มีเหตุผลสามารถสร้างกฎเกณฑ์ของตนโดยการจัดบรรยายภาคและประสบการณ์การเรียนรู้ ความอบอุ่น ความไว้วางใจ ให้สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย โดยในวัยต้นค่อนข้างเป็นการปฏิบัติด้วยแรงจูงใจภายนอก

จากการสังเกตเลียนแบบ ปฏิบัติจามกฏ เกิดความเข้าใจเหตุผลของการกระทำหล่อหลอมความรู้สึก ความคิด และการกระทำจากแรงจูงใจภายในตน

3. การศึกษาต้องให้เด็กได้ปฏิบัติในการพิจารณากฎเกณฑ์การกระทำในสถานการณ์ต่างๆ เนื่องจากกฎเกณฑ์และการกระทำบางอย่างมีข้อขัดแย้งไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำตอบที่ตายตัว เด็กจึงต้องพิจารณาทบทวนโดยนำความรู้จากการปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ตนเองสามารถเผชิญสถานการณ์และความขัดแย้งต่างๆได้ โดยการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นใหม่บนหลักพื้นฐานการเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากการท่องบ่น แต่เป็นการฝึกกระบวนการคิดการตัดสินใจ จากกรณีตัวอย่างที่หลากหลาย

4. การศึกษาต้องพัฒนาความสามารถในการบริหารตนเองในการปฏิบัติเด็กมีความเข้าใจเนื้อหาและสามารถสร้างรูปแบบในการปฏิบัติได้ แต่มักละเลยในการปฏิบัติจริง การศึกษาจึงต้องเสริมความเข้มแข็งของเจตนาด้วยการให้เกิดความภูมิใจใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ความรู้อันเป็นสากล มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากการพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบความรู้ในกระบวนการเรียนการสอน มาตรา 28 วรรคสอง สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดหมายหลักการของหลักสูตร ให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ ในด้านวินัยนักเรียนโรงเรียนได้มุ่งปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน เคารพกฎหมาย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองตามระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประพฤติตนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

วินัยเป็นรูปแบบหนึ่งของจริยธรรม จริยธรรม คือ ปทัสถานของความประพฤติ คนเราทุกคนถ้ายังไม่ตายก็มีพฤติกรรมกันทุกคนพฤติกรรมนั้นอาจจะไม่ใช่ความประพฤติเสมอไป พฤติกรรมถ้าทำไปโดยไม่มีสติเช่นคนนอนหลับละเมอไปทุบใครเข้าจะบอกว่าเป็นความประพฤติของเขาไม่ได้แต่เป็นเพียงพฤติกรรมแต่ถ้าพฤติกรรมนั้นทำไปโดยมีสติสัมปชัญญะคืออยู่ก็ถือว่าเป็นความประพฤติเมื่อเอาความประพฤติมาเข้ากรอบเข้าอยู่ในกรอบว่าคนหมู่นี้แหละไหน ประเพณีไหนควร จะมีความประพฤติในขอบเขตที่เหมาะสมอย่างไรอย่างนั้นเป็นจริยธรรม”จริยธรรมมีอยู่หลายรูป

ด้วยกันเช่นที่เราเห็นอยู่ทั่วไปในรูปของศีลธรรมก็คือจริยธรรมทางศาสนาในรูปของจรรยาวิชาชีพก็เป็นจริยธรรมทางวิชาชีพส่วนจริยธรรมในทางวงงานต่างๆ นั้นเป็นรูปของ “วินัย”

สรุปแนวทางการสร้างวินัยและความรับผิดชอบนั้น ความมีแนวทางคือ ทำพฤติกรรมให้เกิดการเคยชิน ประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมที่ดีปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี มีแบบอย่างที่ดี ตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์ และพยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ที่สำคัญควรจะให้กระทำด้วยความพอใจและยอมรับในสิ่งที่กระทำ ไม่มีการบังคับ

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ร่วมตัดสินใจ และดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากการที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเพิ่มความรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น (ธีระ รุญเจริญ, 2545, น. 51)

ศุภมาศ การะเกตุ (2545, น. 32-33 อ้างอิงใน เครือวัลย์ ยาวีลาศ, 2555, น. 9) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ว่าการที่องค์ประกอบต่างทั้งครู ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชนมาร่วมกันดำเนินการ อย่างใดอย่างอย่างหนึ่ง โดยการดำเนินการนั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการ มีขั้นตอน ที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของภาคี ทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามกิจกรรมที่ทำ ซึ่งการศึกษาถือเป็นการศึกษาสาธารณะที่คนจำนวนมากที่สุดสามารถเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งมิได้ หมายถึง เข้ามาทำหน้าที่ทดแทนรัฐ หากแต่เข้ามาร่วมกับรัฐผนึกกำลังกับรัฐในกระบวนการศึกษาอย่างใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้จากประสบการณ์และแหล่งเรียนรู้อันหลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียนโดยหน่วยงานด้านการศึกษารัฐ โรงเรียนและครูจะต้องเปิดกว้าง แก่การมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ตัวผู้เรียนผู้เกี่ยวข้องภายในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องสถานศึกษา ซึ่งก็คือ ชุมชน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง สถาบันทางสังคมอื่น ให้มีบทบาทดังนี้

การมีส่วนร่วมบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นไปได้ตั้งแต่การที่ชุมชนมีตัวแทนหรือพ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนเพื่อดำเนินการอันได้แก่ การวางแผนนโยบาย ธรรมนูญโรงเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การสอน การบริหาร หรือจัดหางบประมาณ การตรวจสอบ ติดตามผลการทำงาน ตลอดจนการประเมินคุณภาพการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน หลักสูตรและการทำกิจกรรมโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถด้านใดด้านหนึ่งเข้ามาเป็นครู เป็นวิทยากร เสริมความรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งเวลานี้ หลายโรงเรียนได้ดำเนินการจัดเชิญพ่อแม่ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้รู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนในโรงเรียน หรือนำพาผู้เรียนออกไปเรียนรู้โดยตรง นอกจากนี้ยังพบว่า ครูชาวบ้าน หรือชุมชนมีศักยภาพที่จะช่วยโรงเรียน จัดการหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดอ่อนของสถานศึกษาจำนวนมาก ได้อย่างมีชีวิตชีวา รวมถึงการเข้าร่วม ดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่งานโรงเรียน นิทรรศการ การบำเพ็ญประโยชน์ ตลอดจนโครงการรณรงค์อันหลากหลาย

สุมาลี คุ่มชัยสกุล (2543, น. 25-26 อ้างอิงใน สุธาทิพย์ วิเชียรรัตนชัย, 2554, น. 12) กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วมของบุคคลในแต่ละฝ่ายในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ในแง่ของผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านใดก็ตาม ด้วยการสื่อสาร 2 ทางที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง มีความพร้อมและมีศักยภาพเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียน พร้อมเปิดรับด้วยความจริงใจและให้เกียรติต่อกัน การที่ส่วนร่วมของผู้ปกครองควรเปิดโอกาสให้มีบทบาทและความรับผิดชอบในกระบวนการของกิจกรรมใดๆ นั้น ตลอดจนกระบวนการนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนกระทั่งถึงจุดสิ้นสุดสุดจนถึงขั้นตอนการประเมิน ตรวจสอบ

2. ในส่วนของครู การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง ความร่วมมือในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในระดับการเรียนการสอน

3. ในด้านผู้บริหาร ถือว่าผู้ปกครองเป็นเสมือนบุคลากรของโรงเรียน จึงเป็นผู้รับแนวนโยบายและแนวปฏิบัติจากทางโรงเรียน การประสานงานจึงเป็นไปลักษณะเดียวกันกับระบบราชการ ส่วนภาคเอกชนนั้น จะให้ความหมายต่อการดำเนินการใดๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองว่าเป็นงานบริการอย่างหนึ่ง ที่เป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนโดยตรง ผู้ปกครองจึงเป็นผู้รับบริการเช่นเดียวกับนักเรียน ดังนั้นในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทางโรงเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการ

โจนส์ และพอนด์ (Jones and Pound, pp. 161-162 อ้างอิงใน วิวรรณ สากิจปรีชา, 2544, น. 22) กล่าวว่า การศึกษามีความสำคัญ ผู้ปกครองจะต้องมีส่วนร่วมสนับสนุนเพื่อให้เด็กมีพื้นฐานประสบการณ์ที่ดี ในการเรียนต่อในระดับต่อไป โดยเฉพาะเมื่อสถานศึกษาระดับปฐมวัยสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เด็กมีในครอบครัวและชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและสามารถทำให้เด็กประสบความสำเร็จและก้าวหน้าทางการเรียนในระยะยาวได้

อภิญา เวชชัย (2548, น. 32-33) ได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นหุ้นส่วนของสถานศึกษา หรือเป็นแบบเพื่อนผู้ปกครองและชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการ โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคมากกว่าความร่วมมือที่เป็นพิธีการ หรือเป็นความร่วมมือที่ฝ่ายผู้ปกครอง ชุมชน เป็นฝ่ายให้และสถานศึกษาเป็นฝ่ายรับฝ่ายเดียว เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน

2. แนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าเป็นแบบทางการ และควรเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะในการสื่อสาร การยอมรับความเห็นๆ การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3. การสื่อสารข้อมูลข่าวสารสองทางทำให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลข่าวสารต้องเป็นข้อมูลจริง โปร่งใส มีการใช้การสื่อสารหลายรูปแบบ มีความจริงใจ ใช้ภาพที่ง่าย ไม่เป็นทางการและมีการสื่อสารที่สม่ำเสมอ

เมตต์ เมตต์การุญจิต (2549, น. 12) ได้กล่าวถึงการจัดศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น การศึกษาที่มุ่งพัฒนาและวางรากฐานชีวิต การเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคมและบุคลิกภาพให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสามารถค้นพบความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของตนเองด้านวิชาการ สามารถในการประกอบอาชีพและทักษะทางสังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และมีความสำนึกในความเป็นไทย เป็นที่ยอมรับกันว่าการที่จะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพและ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน เป็นอย่างดี

เพ็ญศรี สมร่าง (2550, น. 9) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลนั้นเป็นหัวใจ ของการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานับได้ว่าเป็นกระแสหนึ่งที่กำลัง ได้รับการยอมรับมากขึ้น เพราะเป็นทางออกสำหรับการจัดการศึกษาในอนาคต เพื่อให้ตอบสนองต่อ พระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 แต่การมีส่วนร่วมยังดำเนินไปในลักษณะที่ไม่มากเท่าไรนัก และการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ของการจัดการศึกษา ประชาชนหรือชุมชนเป็นเพียงแต่เข้าไปสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ปฏิบัติตามความต้องการของโรงเรียนเท่านั้น

นภเนตร ธรรมบวร (2549, น. 31) ได้ทำการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง นอกจากจะมีผลต่อความสำเร็จด้านการเรียนของเด็กแล้ว ยังมีผลต่อการประสบความสำเร็จ ในชีวิตของเด็ก และมีผลต่อการพัฒนาทัศนคติทางบวกต่อตัวเด็กด้วย

อภิญา เวชชัย (2544, น. 11) กล่าวว่า นักการศึกษามีความเชื่อมั่นว่าครอบครัว มีบทบาทที่สำคัญและมีผลด้านบวกต่อการ ให้ความช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวที่อ่อนแอ การเอาใจใส่ ของครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของ สมาชิกที่เป็นเด็กพิเศษ ความ เชื่อมั่นในระบบครอบครัวและความรัก ความผูกพันที่มีต่อกัน จะส่งผลให้เด็กๆ ที่ประสบปัญหาหรือมี ความไม่พร้อมในด้านต่างๆ ได้รับการเอาใจใส่ และช่วยเหลืออย่างเหมาะสม และยังเป็นปัจจัยสำคัญ ในการกระตุ้นให้ครูและโรงเรียนต่างต้องคำนึงถึงภาระ หน้าที่ที่มีต่อกลุ่มเด็กที่แตกต่างเหล่านี้ด้วย

ไพฑูริ ลิทธิสุนทร (2543, น. 2) ได้กล่าวถึง บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองใน การจัดการศึกษาตามบริบทที่เกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้ตราขึ้น บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า พ่อแม่คือผู้ที่เป็นครูที่ดีที่สุด เป็นคนที่มีพลัง มีทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความตั้งใจ และความปรารถนาดีต่ออนาคตของลูก โดยพระราชบัญญัติการศึกษานี้ ได้นำสาระสำคัญใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า คนทุกคนของสังคมไทยจะต้องมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาเพื่อจะได้สามารถให้การ ศึกษากับคนทุกคนทั้งประเทศได้ พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงมี โอกาสและมีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานได้อีกครั้ง ภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติ การศึกษานี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546, น. 31) ได้นำแนวคิดของครูต้นแบบที่ ประสบความสำเร็จในการนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษาของ อาจารย์อุทัย มงคลสิน ครูต้นแบบ ปี 2541 โรงเรียนบ้านโป่ง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย กับการใช้โครงการ

ระบบนาข้าวและแปลงผักเป็นตัวอย่าง และการดึงผู้ปกครองและชุมชนมาร่วมจัดการศึกษามากกว่าไว้ว่าการทำงานร่วมกัน ระหว่างครูนักเรียนและผู้ปกครองต้องเริ่มจากการวางแผนร่วมกันก่อนว่าจะทำอะไร ทำไม่ถึงทำและถ้าทำเสร็จแล้วเราและชุมชนจะได้อะไร หลังจากนั้นประสานงานกับชุมชนลงพื้นที่จริง บางครั้งให้ผู้ปกครองเข้ามาลงพื้นที่กับเด็ก ศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน ใช้เทคนิคการประเมินผลงานเด็กร่วมกัน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 ครู ส่วนที่ 2 เด็กประเมินตนเอง และส่วนที่ 3 ให้เป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ พร้อมกำหนดกฎเกณฑ์ให้เข้าใจตรงกันก่อนการประเมินเพื่อเป็นไปในทิศทางและ มาตรฐานเดียวกัน

กัมภณฑ์ จุณโท (2543, น. 37) กล่าวถึง บทบาทของพ่อแม่และบทบาทของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน ควรมีดังนี้คือ

1. บทบาทของพ่อแม่

- 1.1 เป็นครูคนแรกของลูก
- 1.2 เป็นผู้ชี้โลกกว้าง
- 1.3 เป็นผู้สร้างภูมิคุ้มกันทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
- 1.4 เป็นครูตลอดเวลาและตลอดชีวิตของลูก

2. บทบาทของชุมชน

- 2.1 ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น, วิทยากรท้องถิ่น, ปราชญ์ชาวบ้าน
- 2.2 แหล่งความรู้ เช่น วัด ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ แหล่งโบราณสถาน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
- 2.3 ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานด้านการศึกษา
- 2.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ทุกรูปแบบ

ศักยภาพและความรู้ ความสามารถของผู้ปกครองมีปริมาณมหาศาล ไม่จำกัด หากครูสามารถดำเนินการได้ ผู้ปกครองจะเป็นกำลังสำคัญในการเป็นเครือข่าย พร้อมทั้งจะร่วมมือกับโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เกิดผลอย่างจริงจัง เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม

กัมภณฑ์ จุณโท (2543, น. 37) กล่าวว่าพลังของการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชน ย่อมให้ผลลัพธ์อันน่าอัศจรรย์ทั้งในแง่การแบ่งเบาภาระงบประมาณ บุคลากร รวมถึงทรัพยากรอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักยภาพและความรู้จากผู้คนที่อยู่รอบรั้วโรงเรียน แต่ที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ความเข้าใจของโรงเรียนเสียใหม่ในสิทธิการมีส่วนร่วม ร่วมจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วน เพื่อโรงเรียนจะเปิดใจกว้างต่อแนวทางที่สร้างสรรค์ยิ่งขึ้น ซึ่งกำลังใหญ่ที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษาทั่วโลกในเวลานี้ แล้วจะพบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองนั้น มิได้ตั้งแต่ระดับปฏิบัติได้แก่การเป็นครูร่วมสอน ที่มีสาระสำคัญมากกว่าการเป็นอาสาสมัคร นั้นหมายถึงการที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการกำหนดบทเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูในชั้นเรียนของลูก เนื่องจากผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยมีประสบการณ์ทั้งทางวิชาการ และวิชาชีพ ที่อาจให้ข้อมูลความรู้ ความชำนาญเฉพาะที่มากกว่าตำราเรียน ทั้งนี้ครูร่วมสอนควรจะต้องวางแผนหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การสร้างกิจกรรมหนุนเสริมไปจนถึงการติดตามประเมินผลร่วมกับครู นอกจากนี้ ก็อาจมีบทบาทปฏิบัติในการเยี่ยมบ้าน การช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหาหรือมีลักษณะพิเศษ รวมถึงอาจมีบทบาทจัดกิจกรรมที่น่าสนใจในวันหยุดให้แก่กลุ่มพ่อแม่เด็ก ตลอดจนการช่วยงานหรือสนับสนุนงานค้นคว้า

วิจัย หรืองานห้องสมุดของโรงเรียน โดยปกติพ่อแม่ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งมักได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมเป็นคณะ กรรมการสมาคมครู/ผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่โรงเรียนอาจคิดถึงการมีส่วนร่วมที่มากกว่าไปว่า นับแต่การเชิญผู้ปกครอง ให้กว้างขวางขึ้น การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองร่วมคิดตั้งแต่การสร้าง “ธรรมนูญโรงเรียน” เสียด้วยซ้ำ ตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มผู้ปกครองที่ติดตามแผนการพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง การสร้างกระบวนการพัฒนา “ผู้นำ” แก่กลุ่มผู้ปกครอง การกระจายอำนาจ จะให้ผู้ปกครองตรวจผลงานของโรงเรียนได้อย่างโปร่งใส ตลอดจนการร่วมเป็นวิทยากร เป็นคณะกรรมการ แผนการศึกษาต่างๆ แต่ในภาพรวมของสังคมไทย พ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ในเรื่องการมีส่วนร่วมจัดการ ศึกษา และสิทธิที่จะร้องขอเป็นคณะกรรมการการศึกษาในระดับต่างๆ ตั้งแต่โรงเรียนไปจนถึงเขตพื้นที่การศึกษา

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองและสถานศึกษาได้ร่วมกันคิด แก้ไขปัญหา ร่วมดำเนินการและทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยร่วมกันวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือ ทำให้บุคคลได้ประโยชน์จากการกระทำสิ่งเหล่านั้น ซึ่งในที่นี้คือการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ในการควบคุมดูแลนักเรียนในด้านวินัยร่วมกับสถานศึกษา

3.2 แนวทางและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีผู้ให้ความคิดเห็นและข้อสรุปดังนี้

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977, pp. 7-10) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินโครงการ นั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น
 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลประโยชน์ในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งในบุคคลและสังคม
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล นั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง จะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้
- อุดม เหลืองสด (2545, น. 19) กล่าวว่า การศึกษาต้องสร้างกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนโดยมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน
1. การมีส่วนร่วมคิดริเริ่ม และตัดสินใจ หมายถึงการกำหนดลำดับความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญและร่วมตัดสินใจทั้งในช่วงต้น ช่วงวางแผนและช่วงปฏิบัติตามแผน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การทำประโยชน์ให้กับงาน ทั้งช่วยเหลือด้านคุณทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน หรือโดยการบริหารงาน ประสานงานและขอความช่วยเหลือ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การประเมินว่า การดำเนินงาน บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้หรือไม่ ทั้งการประเมินผลความก้าวหน้าและประเมินผลสรุปรวบยอด โดยสังเกตจากความชอบ ความคาดหวังซึ่งมีอิทธิพล สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมบุคคลได้

5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การรับผลประโยชน์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มทั้งทางบวกและทางลบ

ฐิตาพร ประเสริฐสุด (2548, น. 42) กล่าวว่า ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544, น. -36) กล่าวถึง กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง กับโรงเรียนซึ่งวิธีการที่โรงเรียนจะจัด กิจกรรมให้ง่ายและสะดวกในการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. กิจกรรมโรงเรียน ได้แก่กิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยทางโรงเรียนเป็นฐานของการจัดกิจกรรม ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแนะนำโรงเรียน วิธีปฏิบัติและการดำเนินงานของโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรม การหารายได้ การแสดงของนักเรียนและ กิจกรรมอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในโอกาสพิเศษต่างๆ

2. กิจกรรมสานสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกันในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น การสนทนาและการเยี่ยมเยือน ได้แก่ การประชุมศึกษาและการเยี่ยมบ้าน

3. กิจกรรมการสื่อสารสนเทศ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับข้อมูลเป็นหลักส่วนใหญ่เป็นข้อมูล เกี่ยวกับโรงเรียน เช่น นโยบายการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมของโรงเรียน และกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครอง เห็นภาพรวมของโรงเรียน เห็นภาพการเรียนการสอนของเด็ก นอกจากนั้น ยังมีโทรศัพท์สายด่วน จดหมายข่าว โคมเพจ แผ่นพับข้อมูลโรงเรียนและปฏิทินการศึกษา

4. กิจกรรมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้ปกครองเข้าถึงชั้นเรียนทั้งเป็นผู้สอน เป็นผู้ช่วยครู ตลอดจนถึงเป็นที่ปรึกษาสำหรับผู้ปกครองด้วยกัน

5. กิจกรรมการบริการ เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่สังคมและครอบครัว ได้แก่ ห้องสมุดของเล่น ศูนย์ดูแลเด็ก ศูนย์แลกเปลี่ยนของที่ผู้ปกครองเหลือใช้ กิจกรรมสนับสนุนผู้ปกครองอื่นๆ ตามความต้องการของชุมชน

6. กิจกรรมการตัดสินใจ เป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองระดับสูงที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วม กับโรงเรียนในการตัดสินใจและวินิจฉัยสั่งการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังนี้ คือ

การวางนโยบายร่วมกับโรงเรียน การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนา การเรียนการสอนและการจัดหลักสูตร เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544, น. 30) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับ โรงเรียน เป็นการสร้างคุณค่าการศึกษาให้กับเด็กและเป็นการสร้างคุณค่าให้กับสังคม เพราะหมายถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครูและโรงเรียน ในการสร้างสรรค์ พัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตและพัฒนาได้เต็มศักยภาพจากที่กล่าว มาจะเห็นได้ว่าผู้ปกครองมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา ส่ง เสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษา ไม่ได้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนเพียงผู้เดียว

พนิจดา วีระชาติ (2542, น. 9-10) กล่าวว่า เมื่อเด็กเข้าสู่ระบบโรงเรียนแล้ว พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ยังมีความสำคัญในเรื่องการเรียนของเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการและ ความเจริญงอกงาม ด้านการเรียนของเด็ก ดังนี้

1. เอาใจดูแลความประพฤติของนักเรียนให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียน
2. ให้การสนับสนุนส่งเสริมเอาใจใส่ในการเรียนของนักเรียน
3. ให้ความรัก ความอบอุ่น และเอาใจใส่ดูแลนักเรียน
4. ปลุกฝังค่านิยมความเชื่อมั่นให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนและสังคม
5. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
6. ส่งเสริมให้เด็กใช้ชีวิตที่ถูกต้องและเหมาะสม

บทบาท ของผู้ปกครองในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาของเด็กนั้น ผู้ปกครอง สามารถช่วยส่งเสริมประสบการณ์ให้เด็กได้ทั้งที่บ้านและการเสริมประสบการณ์ ให้เด็กที่โรงเรียน

การเสริมประสบการณ์ให้ เด็กที่บ้านคือ การที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้านช่วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็ก รู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้จากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ด้วยการสังเกต และการอ่าน รวมทั้งการให้ความสนใจและสนทนาซักถามเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้ทำที่ โรงเรียนเพื่อ เป็นแนวทางในการเสริมความรู้เด็กให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันใน การเสริมความรู้และประสบการณ์ ให้เด็กที่บ้านผู้ปกครองมีบทบาทที่สำคัญคือ

1. การส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน ผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยให้เด็ก เห็นความสำคัญและรู้คุณค่าของการ อ่าน ในการส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านผู้ปกครองกระทำได้ หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1.1 เป็นตัวอย่างหรือต้นแบบที่ดีให้แก่เด็ก ผู้ปกครองจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อ การอ่าน ชอบอ่านหนังสือ ใช้หนังสือเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ พุดถึงหนังสือในทางที่ดี เก็บสะสมหนังสือและจัดเก็บให้เรียบร้อย

1.2 เล่าเรื่องเกี่ยวกับหนังสือหรืออ่านหนังสือให้เด็กฟังโดยเฉพาะถ้าเป็น หนังสือ นิทานเด็กๆ จะชอบมาก เมื่อเล่าเรื่องหรืออ่านเสร็จแล้ววางหนังสือบนชั้นหนังสือที่เด็กสามารถหยิบ มาเปิดอ่านได้ด้วยตนเอง

1.3 จัดหาและรวบรวมหนังสือที่เหมาะสมกับวัย นิสัย และความสนใจของลูกมา ไว้ในบ้านและอาจให้เป็นของขวัญเนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ

1.4 มีส่วนร่วมในการอ่านของเด็กทุกครั้งเท่าที่จะทำได้ เช่น พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กอ่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือหรือ เรื่องที่เด็กอ่าน หาสัตว์เลี้ยงมาไว้ในบ้านหรือพาเด็กไปตามสถานที่ต่างๆ เช่น ห้องสมุด สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กสนใจและอยากรู้เรื่องราวต่างๆ

2. การเสริมความรู้ให้เด็กสอดคล้องกับสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากสถานศึกษาเด็ก จะเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและสามารถจดจำได้นานถ้าผู้ปกครองจะช่วย เสริมประสบการณ์ หรือความรู้เด็กให้สอดคล้องกับสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากโรงเรียน ซึ่งสามารถกระทำดังนี้

2.1 พูดคุยสนทนากับเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากโรงเรียน พร้อมทั้งอธิบายเสริมหรือยกตัวอย่างเพิ่มเติมให้เด็กเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

2.2 กระตุ้นหรือเตือนให้เด็กทำกิจกรรมตามที่ครูได้มอบหมายให้รวมทั้งคอยให้คำแนะนำ นำและช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

2.3 จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะช่วยเสริมความรู้ ความคิดที่เด็กได้จากสถานศึกษาเมื่อมีโอกาสเช่น ถ้าเด็กได้เรียนเกี่ยวกับสัตว์ผู้ปกครองอาจพาเด็กไปเที่ยว สวนสัตว์ ในวันหยุดเพื่อให้เด็กมีโอกาสเห็นสัตว์ตัวจริง ขณะเดียวกันผู้ปกครองอาจให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับอาหารและสภาพความเป็นอยู่ของสัตว์

2.4 ส่งเสริมพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ผู้ปกครองสามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ รวมทั้งเตรียมความพร้อมให้เด็กอย่างเหมาะสมโดย การจัดหาและจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องเล่นที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการและความสนใจของเด็กเพื่อให้เด็กได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้โอกาสเด็กได้มีโอกาสช่วยเหลือตนเองในด้านต่างๆ เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหารมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานบ้านที่เด็กสามารถทำได้ เช่น รดน้ำต้นไม้ เก็บใบไม้ในสนามหน้าบ้าน ชวนเด็กพูดคุยสนทนาและตอบคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งให้โอกาสเด็กได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ปวีณา อ้นสุวรรณ (2546, น. 15-19) ได้สรุปบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนไว้ 6 ด้านดังนี้

1. การเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน ผู้ปกครองควรติดตามการเรียนของนักเรียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ หมั่นตรวจดูการบ้านก่อนลงนามรับทราบในสมุดจดการบ้าน สอบถามถึงผลการสอบทุกครั้งที่มีการสอบ สนทนาและสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนในแต่ละวัน ถ้าเด็กไม่เข้าใจหรือมีข้อสงสัย ผู้ปกครองควรอธิบายให้ฟังหรือมีจดหมายถึงอาจารย์ขอให้เด็กไปพบหรือผู้ปกครอง ควรพบอาจารย์ด้วยตนเองกรณีผู้ปกครองที่มีเวลาหรือยินดีที่จะช่วยเด็กแต่ยังไม่เข้าใจวิธีการขั้นตอนและแนวคิดต่างๆ ผู้ปกครองควรพบอาจารย์ผู้สอน ติดตามดูความสามารถของเด็กในการเรียน ตักเตือนและกำชับเด็กให้ทำการบ้านและให้ทำด้วยตนเองไม่ควรสอนตลอดเวลา แต่ต้องคอยชี้แนะเมื่อเด็กทำไม่ได้จริงๆ ตรวจดูรายละเอียดขั้นตอนของการทำการบ้านและคอยดูแลเอาใจใส่ ช่วยทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้ว

2. การให้ความรู้เพิ่มเติม ผู้ปกครองควรช่วยและอธิบายเรื่องต่างๆ เมื่อเด็กไม่เข้าใจ ช่วยสอนให้ตามความสามารถของผู้ปกครอง อีกทั้งช่วยเสริมความรู้ในเรื่องเด็กกำลังเรียน ให้ชมการแข่งขันการตอบปัญหาทางวิชาการ พาไปชมนิทรรศการต่างๆ ที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่

นักเรียนกำลังเรียนอยู่เพื่อนักเรียน จะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ใน ชั้นเรียนต่อไปการให้ความรู้เพิ่มเติมพ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจใช้วิธีการได้หลายรูปแบบคือ สอนและอธิบายเมื่อเด็กไม่เข้าใจ หรือทำโจทย์ไม่ได้โดยอธิบายให้เด็กเข้าใจ มากกว่าบอกคำตอบหรือให้ เด็กลอก ตั้งโจทย์ให้เด็กฝึกทำ หรือฝึกคิดในใจ เมื่อมีเวลาว่างช่วยสอนให้ตามความสามารถของผู้ปกครองและสอนให้ในแนวทางเดียวกับอาจารย์ที่สอนด้วย

3. การปรับปรุงแก้ไขและซ่อมเสริม การปรับปรุงแก้ไขและซ่อมเสริม พ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจปฏิบัติในวิธีการดังต่อไปนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองควรติดต่อและพบอาจารย์ที่สอนนักเรียนในรายวิชาต่างๆ เป็นครั้งคราวเพื่อทราบถึงแนวการสอนในแต่ละเรื่องได้นำมาสอนในแนวทางเดียวกันเพื่อทราบปัญหาและหาทางแก้ไข ถ้าเด็กไม่เข้าใจในการเรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรจัดหาอุปกรณ์ง่ายๆ หรือของจริงอธิบายเสริมให้เด็กฟังตลอดจน พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรจัดหาอาจารย์สอนพิเศษให้ในกรณีที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาสอนหรือไม่ มีความสามารถที่จะสอน

4. การให้การสนับสนุนและเสริมกำลังใจแก่เด็ก พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรให้การสนับสนุนและเสริมกำลังใจเด็ก เช่น ให้คำชมเชยหรือให้รางวัลเมื่อนักเรียนมีผลการเรียนที่ดีเป็นที่พอใจของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ควรให้คำชมเชยเมื่อสอบได้คะแนนดีแสดงความยินดีและภูมิใจให้เด็กเห็น แสดงความพอใจและชื่นชมเด็กต่อหน้าญาติหรือผู้อื่น ให้กำลังใจเพื่อให้เด็กเกิด ความมานะพยายาม ขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาต่างๆ พยายามทำให้เด็กเกิดความรู้สึกรักสนุกกับการเรียน และพ่อแม่ ผู้ปกครองควรให้คำชี้แนะถึงความสำคัญของการเรียนในวิชาต่างๆ ด้วยฝึกให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักสังเกตว่าในชีวิตประจำวันเราสามารถนำเอาวิชา ไตมาใช้ในการเกิดประโยชน์ได้บ้าง

5. การจัดหาอุปกรณ์การเรียนผู้ปกครองควรจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้เด็กอย่างครบถ้วน เช่น จัดหาสมุด ดินสอ ปากกา หนังสือให้เด็กอย่างครบถ้วน ฝึกให้เด็กรู้จัก การจัดเก็บรักษาของเพื่อใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า จัดหาอุปกรณ์พิเศษให้เด็กเล่นเพื่อฝึกให้เด็กมี ความรวดเร็วทางสมอง เช่น เกมต่างๆ จัดหาซื้อของเล่นที่ส่งเสริมในการคิด วิเคราะห์ และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนวิชาต่างๆ เช่น สายวัด เครื่องคอมพิวเตอร์ แนะนำให้เด็กรู้จักอุปกรณ์ที่มีอยู่ ที่บ้านเพื่อช่วยในการเรียน เช่น กระดุม หลอด เปลือกหอย ไม้ไอศกรีม เพื่อให้เด็กนำมาฝึกทักษะและคิดประดิษฐ์ตามจินตนาการของเด็ก อีกทั้งจัดหาวัสดุหรืออุปกรณ์ที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กสนใจและเกิดความเข้าใจมากขึ้น เช่น รูปทรงเรขาคณิต รูปภาพ แผนที่ เป็นต้น

6. การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้ปกครองควรจัดสถานที่ให้เหมาะสมในการทำงานของเด็ก โดยบริเวณที่ทำงานควรมีแสงสว่างที่เพียงพอ มีอากาศที่ ปลอดโปร่ง เย็นสบาย มีโต๊ะทำงานส่วนตัวสำหรับทำการบ้าน จัดให้มีมุมส่วนตัวสำหรับทำงาน ให้ความสะดวกแก่เด็กทำการบ้านอย่างเพียงพอ ไม่รบกวน หรือเรียกใช้งานขณะที่เด็กทำการบ้าน ไม่ให้เด็กดูโทรทัศน์ขณะทำการบ้าน และจัดเวลาให้เหมาะสมกับการบ้านที่มีแต่ละวันด้วย

สรุปได้ว่า แนวทางและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้น ผู้ปกครองควรมีความเอาใจใส่ดูแลพฤติกรรมของนักเรียน ให้ความรักและความอบอุ่น เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน พุดคุยหรือสนทนากับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนและคอยให้กำลังใจแก่นักเรียน และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัยเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้แก้ปัญหาอย่างรีบด่วน หรือปรับปรุงการปฏิบัติงาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2549, น. 12)

Kemmis and McTaggart (1990) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ การรวบรวมปัญหาหรือคำถาม จากการสะท้อนการปฏิบัติการของผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ในสังคมใดสังคมหนึ่ง เพื่อต้องการพัฒนาหาหลักการ เหตุผล และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานนั้น และในขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้มีความสอดคล้องกับภาวะของสังคมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยได้สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังต่อไปนี้

1. เป็นวิธีปรับปรุงการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงนั้น
 2. เป็นการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อการพัฒนางานของตนเองและกลุ่มอาชีพของตนเอง
 3. เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นวงจร โดยเริ่มจาก การวางแผน การปฏิบัติตามแผนการสังเกต และการสะท้อนผล เป็นวงจรเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่างานนั้น จะได้รับการปรับปรุงตามที่ต้องการ
 4. ต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง เน้นกระบวนการกลุ่ม
 5. เกิดจากความเต็มใจ และเห็นความสำคัญ ของการปรับปรุงพัฒนางานของตนเอง
 6. การอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยใช้ความรู้ และประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานเอง ภายใต้เงื่อนไข และสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงมากกว่าจะเชื่อตามหรืออ้างอิงทฤษฎีจากภายนอกเพียงอย่างเดียว
 7. เป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นสูง มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงานได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับข้อมูลและสถานการณ์ในขณะนั้น
 8. เน้นการสังเกตและบันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละช่วงเวลา เพื่อนำมาวิเคราะห์ และ สรุปผลที่ถูกต้อง
 9. เน้นทั้งผลที่เกิดขึ้นและกระบวนการปฏิบัติงาน
 10. เน้นวิธีการเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ
- สุวิมล ว่องวาณิช (2544, น. 13) ได้กล่าวถึงกระบวนการทำงาน P-A-O-R เป็นกระบวนการทำงานเป็นวงจร แนวคิดของ Kemmis มี 4 ขั้นตอน ดังนี้
1. ขั้นตอนการวางแผน (Planning) การวางแผนหลังการวิเคราะห์และกำหนดปัญหา หลังการแก้ไข
 2. ขั้นตอนปฏิบัติ (Action) ปฏิบัติตามแผนที่กำหนด
 3. ขั้นตอนสังเกต (Observation) สังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

4. ขั้นสะท้อนผล (Reflection) สะท้อนผลหลังการปฏิบัติงานให้ผู้ร่วมได้
วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานต่อไป

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้มีผู้ให้ความหมายการ
วิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2540, น. 133) ให้ความหมายว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็น
รูปแบบการวิจัยที่สะท้อนถึงตนเองหรือการตรวจสอบตนเองเพื่อให้ผู้ร่วมทำวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงาน
ประการหนึ่งทำให้เข้าใจถึงการปฏิบัติงานของตนเอง และทีมงานหรือองค์กรประการหนึ่งและตัดสินใจใน
การเลือกสภาพการณ์ที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประการหนึ่ง

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2540, น. 11) กล่าวว่า การวิจัยลักษณะนี้จะเป็นการวิจัย
เพื่อหาทางในการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาเฉพาะด้าน และยังเป็น
การวิจัยเพื่อพัฒนาอีกด้านหนึ่งด้วย เพราะงานวิจัยในรูปแบบนี้จะสามารถนำไปใช้ในสภาพจริง
ทันต่อเหตุการณ์ได้ทันทีเลยซึ่งจะเป็นการวิจัยหารูปแบบใหม่ วิธีปฏิบัติการใหม่หรือเทคนิคใหม่ หรือ
การวิจัยโครงการใหม่ๆ หรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน เช่น วิธีการสอนรูปแบบใหม่ เทคนิค
การสอน เป็นต้น

สุวิมล ว่องวานิช (2544, น. 60) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง
กระบวนการที่ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของตนเองเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา ผลงานของตนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น
กว่าเดิม

ประวิต เอรารวรรณ์ (2545, น. 5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการ
การศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือ
ข้อสงสัยกับสิ่งที่กำลังกำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปัญหามา ปรับปรุง
ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งถ้ากล่าวในบริบทของโรงเรียน ก็คือ การวิจัย
ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชั้นเรียน โดยที่ครูพยายามปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง จาก
การสะท้อนตนเอง การหาข้อสรุปเพื่อแก้ไขปัญหาค้นคว้าที่กำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งการใช้ความเข้าใจและ
มโนทัศน์ของตนเองมากกว่าของผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเป็นการเปิดโอกาสให้
ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ความสามารถหรือควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง

บุญชน ศรีสะอาด (2545, น. 15) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action
Research) นั้นคือผลการวิจัยที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหการปฏิบัติงาน

ผ่องพรรณ ตรียมคงกุล (2543, น. 185) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นวงจรซ้ำเรียกว่า เกลียวการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กระบวนการวิจัยจะมีลักษณะ
ยืดหยุ่นและเอื้อต่อการปรับเปลี่ยนในระหว่างดำเนินการ ขั้นตอนต่างๆของการวิจัยอาจไม่เรียงลำดับ
แบบขั้นบันได บางครั้งอาจเหลื่อมกันและหลายครั้งที่แผนการที่วางไว้นั้นอาจใช้การไม่ได้เลย แต่ก็
ไม่ใช่ความล้มเหลว แต่ถือว่าเป็นการปฏิบัติจริงจะก่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าในการพัฒนางานใน
ครั้งต่อไปมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เป็นการวิจัยที่เรียกว่า Self – Reflective Inquiry คือ ไม่ได้มุ่งพัฒนาความรู้
ใหม่ แต่จุดเน้นอยู่ที่การมองสะท้อนกลับสภาพการณ์หรือปัญหาที่เผชิญอยู่

2. เป็นการดำเนินการวิจัย โดยผู้ที่มีส่วนร่วมภายในหน่วยงานหรือองค์กรนั้นโดยเป็นการวิจัยร่วมกันของบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. เป็นการวิจัย เพื่อหวังผลในการปรับปรุง พัฒนาวิธีการปฏิบัติในหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ เพื่อการพัฒนาตามแนวทางใดแนวทางหนึ่ง

Zuber-Skerrit (1992) เสนอรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนวางแผน (Plan) ขั้นตอนปฏิบัติตามแผน (Act) ขั้นสังเกตผล (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflect)

สุรีย์พร พานิช (2546) ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แนวคิดของ Lewin รูปแบบแห่งการวางแผน คือ การค้นหาความจริงและการปฏิบัติ เป็นกระบวนการเสนอชุดของการตัดสินใจแบบบันไดเวียนบนพื้นฐานของการทบทวนวงจร การวิเคราะห์ การสำรวจ การทบทวนปัญหา การวางแผน การส่งเสริมการปฏิบัติทางสังคม และการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติ แนวคิดของ Lewin คือ กระบวนการทางสังคม ที่สามารถได้รับการศึกษา โดยมีแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและสังเกตอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ผลที่ได้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การดำเนินการเช่นนี้ คล้ายกับแนวคิดของ Scriven ในเรื่องของการประเมินเพื่อการปรับปรุงงาน งานวิจัยจะเริ่มต้นด้วย แนวคิดทั่วไปหรือปัญหา การค้นหาทางแก้ของปัญหา โดยผลการสำรวจทั้งหมดในแต่ละแผนจะเป็นแนวทางเพื่อจะหาวิถีทางในการแก้ปัญหา ทั้งนี้แผนปฏิบัติงานที่วางไว้จะเป็นเครื่องมือ และเครื่องเตือน ในการประเมินประสิทธิภาพของการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน สู่การวางแผนขั้นต่อไป

รูปแบบที่ 2 มีนักการศึกษาเสนอไว้ 2 รูปแบบ ได้แก่ Elliott และ Ebbutt โดยรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Elliott เน้นศูนย์กลางของการวิเคราะห์ อยู่ที่ความคิด ซึ่งเป็นของผู้วิจัยที่จะตีความ เพื่อความเข้าใจในการทำงาน บนปัญหาของการปฏิบัติและการอธิบายในส่วนรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Ebbutt ได้กล่าวอ้างว่า บันไดเวียนไม่ใช่เรื่องที่มีประโยชน์มากเท่าใดในการเปรียบเทียบเพื่อใช้ในการคิดของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยได้ให้เหตุผลว่าหนทางที่ดีที่สุดของการคิดคือ กระบวนการ หมายถึง ชุดของวงจรที่ต่อเนื่องกันหลายๆ ชุด แต่ละชุดจะให้ความเป็นไปได้ในการให้ข้อมูลย้อนกลับจากการประเมินภายใน และระหว่างวงจรปฏิบัติ

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือรูปแบบของการศึกษาค้นคว้าที่มีการวางแผนในการปฏิบัติจริง โดยเรียนรู้จากการลงมือกระทำ ซึ่งจะสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพื่อนำผล หรือสรุปผลที่ได้จากการวิจัย เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพหรือการปฏิบัติงาน ซึ่งเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นกับหน่วยงาน และเป็นการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนวงหาวิธีการ หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีการปฏิบัติงานจริง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย ได้มีผู้ศึกษาและทำการวิจัยเกี่ยวกับระเบียบวินัย ไว้ดังต่อไปนี้

สุรพล บัวพิมพ์ (2556) ศึกษาเรื่องทัศนมมุขยนิยม และวินัยนิยมในการควบคุมดูแลนักเรียนของอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีทัศนวิสัยนิยมในการควบคุมดูแลนักเรียนไม่พบความแตกต่างในทัศนมนุษยนิยม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและตัวแปรอิสระเพศอายุและประสบการณ์การสอนแต่สำหรับตัวแปรทางด้านการศึกษาพบว่าทัศนมนุษยนิยมของอาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาวชิราวุธ มีทัศนวิสัยนิยมน้อยกว่าอาจารย์ที่จบสาขาวิชาอื่น

พูนฤดี สุวรรณพันธุ์ (2555) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางครอบครัวและโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่เคร่งพระพุทธศาสนาและเรียนอยู่ในโรงเรียนที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาจะมีพฤติกรรมและสุขภาพจิตดีกว่านักเรียนที่อยู่ในกลุ่มอื่น
2. นักเรียนในชุมชนที่พัฒนาน้อยมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าแต่กลับมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่านักเรียนที่อยู่ในชุมชนที่พัฒนามาก
3. แม้นักเรียนที่อยู่ในชุมชนที่มีการพัฒนามากแต่ถ้าทางครอบครัวและโรงเรียนเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กแล้ว ทำให้เด็กมีศีล 5 สูงกว่าและมีพฤติกรรมก้าวร้าว น้อยกว่าและมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าโรงเรียนที่เน้นพระพุทธศาสนาทั้งสองฝ่ายพร้อมกัน

ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2555, น. 40-44) ได้ศึกษาวิสัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นนิทานก่อนกลับบ้าน เป็นนิทานที่แต่งขึ้นโดยมีเนื้อเรื่องที่ส่งเสริมความมีวินัยพบว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นนิทานก่อนกลับบ้านมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมก่อนกลับบ้านแบบแบบปกติ

จันทร์ดี ถนอมคล้าย (2554, น. 45-46) ได้ใช้การเล่านิทานประกอบหุ่นมือ โดยมีการใช้คำถามก่อนระหว่างและหลังการทดลอง เพื่อพัฒนาวิสัยในตนเองด้านความอดทนของเด็กก่อนประถมศึกษาที่มีสติปัญญาแตกต่างกันพบว่าเด็กที่ได้ฟังการเล่านิทาน โดยมีการใช้คำถามระหว่างการเล่ามีวินัยในตนเองด้านความอดทนสูงกว่าการใช้คำถามก่อนการเล่า

สิทธิทัต คำวรรณ (2553) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้หลักการบริหารศึกษา 5 ด้านคือ ด้านการวางแผนด้านการแบ่งสรรทรัพยากรด้านการกระตุ้น และสนใจด้านการประสานงานและด้านการประเมินผลพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีการประเมินผลโครงการส่งเสริมวินัยในตนเองของนักเรียนน้อยกว่าทุกๆ ด้านซึ่งผู้บริหารให้มาก

เฉลิมวุฒิ ชื่นตา (2553) ได้ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวินัยในตนเอง ระดับของพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียน และแนวทางในการพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนในระดับมาก ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมเป็นอุปสรรคต่อการมีวินัยในตนเองของนักเรียนในระดับมาก นักเรียนโรงเรียนบ้านจะคือมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ

พิจารณารายด้าน พบว่า พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์และด้านการตรงต่อเวลามีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองในระดับมาก และด้านความเชื่อมั่นในตนเองด้านการมีเหตุผลและด้านความสามารถในการควบคุมตนเองมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองในระดับปานกลาง

ปัญญา สว่างเพียร (2550) ได้ทำการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนานิเวศน์ ประเมินผลการพัฒนานิเวศน์ และความพึงพอใจต่อการพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 2 ประชากร ได้แก่ ครู จำนวน 10 คน นักเรียน จำนวน 99 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโดยใช้บทบาทสมมติ แผนการพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโดยใช้การแสดงละคร แผนพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโดยใช้สถานการณ์จำลอง แผนการพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโดยใช้เกม แบบประเมินนิเวศน์ของนักเรียน 3 ด้าน คือ ด้านการตรงต่อเวลา ด้านการปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน และด้านการตระหนักรู้และแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงาม และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการพัฒนานิเวศน์ของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 2 ดำเนินการโดย ประชุมข้าราชการครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ร่วมกันวางแผนจัดทำโครงการการพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาพระ เพื่อพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนด้านตรงต่อเวลา การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและแนวปฏิบัติของโรงเรียน การตระหนักรู้แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงาม ดำเนินการโดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ด้วยวิธีการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร สถานการณ์จำลอง เกมต่าง ๆ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ 2. การพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 2 ทั้ง 3 คือด้านการตรงต่อเวลา ด้านการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและแนวปฏิบัติของโรงเรียน และด้านการตระหนักรู้ แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. ความพึงพอใจของครูต่อการพัฒนานิเวศน์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาพระ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการตรงต่อเวลา

ประวิทย์ นิสค์รัมย์ (2553) ได้ทำการศึกษาการพัฒนานิเวศน์นักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านดงมัน อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้กลยุทธ์การประชุมแบบมีส่วนร่วม และการนิเทศกำกับติดตามทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบดีขึ้น จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้นักกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียนในโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

สมพงศ์ โคตะหา (2551) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เด็กนักเรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน มีความรู้ มีวินัย คุณธรรม จริยธรรมสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุขด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา และสถาบันครอบครัว ตลอดจนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบในการปลูกฝังความดีงามให้แก่เด็กนักเรียน การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนานิเวศน์นักเรียนด้านความรับผิดชอบโรงเรียนหนองแกสระแก้ววิทยา อำเภอสว่างวีรกรรม

จังหวัดหนองบัวลำภู เกี่ยวกับการแต่งกาย การแสดงความเคารพ และการทำความสะอาดบริเวณ
รับผิดชอบ กลยุทธ์ในการพัฒนา จำนวน 3 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ การระดมสมอง กลยุทธ์กิจกรรมการ
เสริมสร้างวินัยนักเรียน

ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

1. ก่อนการดำเนินการพัฒนาวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบโรงเรียนหนองแวง-
สระแก้ววิทยา อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เกี่ยวกับการแต่งกาย การแสดงความเคารพ
และการทำความสะอาดบริเวณรับผิดชอบ ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน
คือ การแต่งกายของนักเรียนไม่ถูกระเบียบ นักเรียนชายชอบปล่อยชายเสื้อ ไว้ผมยาวเจาะหู ไม่สวม
ถุงเท้า นักเรียนหญิง ซอยผม และไว้ผมยาวโดยไม่รวบ ใส่เครื่องประดับ การแสดงความเคารพ ไม่ทำ
ความเคารพขณะครูเดินผ่าน การทำความสะอาดบริเวณรับผิดชอบ นักเรียนส่วนหนึ่งจะไม่ทำความ
สะอาดจะเดินไปบริเวณที่ซื้ออาหาร จากปัญหาเหล่านี้ ทำให้การพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบของ
โรงเรียนหนองแวงสระแก้ว โดยภาพรวมไม่เป็นที่น่าพอใจ

2. ผลจากการพัฒนาวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนหนองแวงสระแก้ววิทยา
อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เกี่ยวกับการแต่งกาย การแสดงความเคารพ และการทำความ
สะอาดบริเวณรับผิดชอบในวงรอบที่ 1 สามารถสะท้อนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามกรอบการศึกษา
พบว่าพฤติกรรมกรรมการแต่งกายไม่ถูกระเบียบ ได้รับการพัฒนา ร้อยละ 75 คงต้องพัฒนาในวงรอบที่ 2
ร้อยละ 25 ส่วนพฤติกรรมกรรมการแสดงความเคารพ สามารถพัฒนา ได้ทั้งหมด การทำความสะอาด
บริเวณรับผิดชอบ ได้รับการพัฒนาร้อยละ 75 และยังไม่พัฒนา ร้อยละ 25 ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จึงได้
นำนักเรียนที่ไม่ผ่านการพัฒนามาพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 โดยการใช้กลยุทธ์ การเยี่ยมบ้านเพื่อหา
ข้อมูลเพิ่มเติมในการพัฒนา และการนิเทศ กำกับติดตามและเสริมแรง โดยการประกวดการแต่งกาย
และการประกวดบริเวณรับผิดชอบ ทำให้นักเรียนผ่านการพัฒนาเป็นที่น่าพอใจ

โดยสรุป การพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนหนองแวงสระแก้ววิทยา อำเภอ
ศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยการใช้กลยุทธ์การระดมสมอง กิจกรรมการเสริมสร้างวินัยนักเรียน
กลยุทธ์การนิเทศ กำกับ ติดตาม และเสริมแรง ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ เมื่อดู
ผลจากการศึกษาแล้วถือว่าประสบผลสำเร็จอย่างมาก เพราะสามารถแก้ปัญหาได้ดีสามารถทำให้นักเรียน
มีวินัยด้านความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการแต่งกาย การแสดงความเคารพ และการทำความ
สะอาดบริเวณรับผิดชอบ ได้ผลดี การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนก็บรรลุเป้าหมาย

วัฒนา ชันแข็ง (2551) ได้ทำการศึกษา การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ
และการแสดงความเคารพ โรงเรียนบ้านตลาดไพร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าก่อนการ
พัฒนา การปฏิบัติงานไม่มีความชัดเจนต่อเนื่อง ทำให้พบปัญหานักเรียนขาดวินัยด้านความรับผิดชอบ
และการแสดงความเคารพ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงได้พัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน
ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์ กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ โครงการร่วมด้วยช่วยกัน
โครงการคนไทย อ่อนหวาน โครงการ X – ray หาคณดี ผลการพัฒนาปรากฏว่า กิจกรรมเสริมสร้าง
วินัยความรับผิดชอบด้านสะอาดส่งผลให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทิศทางที่ดีขึ้นแยก
เป็นด้าน ดังนี้ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองดีขึ้นคิดเป็นร้อยละ 73.20 ด้านความรับผิดชอบต่อ
ส่วนรวมดีขึ้นคิดเป็นร้อยละ 83.33 แต่ยังมีประเด็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงคือ นักเรียนบางส่วน

ยังไม่มี การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สำหรับผลการพัฒนา กิจกรรมเสริมสร้างวินัยด้านการแสดงความเคารพ มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีและชัดเจนขึ้น นักเรียนแสดงความเคารพได้ถูกต้อง มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการแสดงความเคารพ มีจิตสำนึกที่ดีและแสดงความเคารพได้ถูกต้อง เหมาะสม สวยงาม แต่ยังมีนักเรียนบางส่วนแสดงความเคารพไม่ถูกต้องเนื่องจากขาดความเอาใจใส่ ไม่กระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาได้ผลแบบถาวรจึงพัฒนาในรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์เดิม แต่ปรับปรุงการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน และขยายระยะเวลาให้ดำเนินกิจกรรมอย่างเหมาะสม และเน้นนักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมการแสดงความเคารพที่ไม่ผ่านด้วยการดูแลเอาใจใส่อย่างดี ผลปรากฏว่า นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการรักษาความสะอาด ร่างกาย เครื่องแต่งกาย ห้องเรียน ห้องส้วม ดีขึ้นมากจึงทำให้นักเรียนมีร่างกายที่สะอาดสมบูรณ์ แข็งแรง สุขภาพจิตดี และการแสดงความเคารพได้ถูกต้องเหมาะสมทุกคน

โดยสรุป การดำเนินงานโดยใช้กลยุทธ์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบและการแสดงความเคารพโรงเรียนบ้านตลาดไพร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา กิจกรรมเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบควรปรับปรุงกิจกรรม โดยการกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน และขยายระยะเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวมได้ดี สำหรับผลการศึกษาค้นคว้าด้านการแสดงความเคารพสามารถใช้แนวทางในการพัฒนาวินัยนักเรียนด้านการแสดงความเคารพในการแก้ปัญหาให้นักเรียนที่ไม่มีวินัยการแสดงความเคารพ ควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีแผนขั้นตอน การปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และสามารถนำไปพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยของนักเรียนมีผลกระทบมาจากกระแสของสังคม นับตั้งแต่การเลี้ยงดูของครอบครัว สภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบภายในโรงเรียน และความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ความเจริญด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรมอันดีงามรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา เคารพในสิทธิของผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม โดยการส่งเสริมวินัยให้บรรลุเป้าหมาย จะส่งผลให้การดำเนินงานส่งเสริมวินัยนักเรียนบรรลุเป้าหมาย

ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาแก้ไขวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ จึงควรดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครองและนักเรียน ในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหา ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนมีความประพฤติที่ดีอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน และสังคม